

Sátoraljaújhelyi Hétszínvirág Óvoda
Szlovák és Német Nemzetiségi Óvoda, Bölcsőde
3980 Sátoraljaújhely, Dózsa György u. 24.
Tel/Fax: 47/322-501 Mobil:+3630 442-0415
E-mail: ovodasaujhely@gmail.com
Web: www.hetszinviragovodasaujhely.hu
OM azonosító: 028535

Hétszínvirág Művészeti Pedagógiai Program

2024.

Sátoraljaújhely

Hétszínvirág Óvoda által használt szabályzatok, nyomtatványok és dokumentumok	I/3. Pedagógiai program I/3/2024.9 változat
--	--

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
1.1. Óvodánk bemutatása, helyzetkép.....	5
1.1.1. A székhelyóvoda személyi és tárgyi feltételei, sajátosságai.....	6
1.1.2. Telephelyek és speciális feladataik Diana Művészeti Tagóvoda	10
Károlyfalvi Óvoda.....	13
Kazinczy-kert Művészeti Óvoda.....	14
1.1.3. Intézményegységeink: Tündéerkert Bölcsőde. Mini- Bölcsőde.....	16
2. Nagy Jenőné: Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel alternatív óvodapedagógiai program.....	19
3. Környezet- és egészségfejlesztés 3.1. Egészségfejlesztés.....	272
Környezetfejlesztési törekvések.....	273
4. Gyermekvédelemmel, az egészségügyi ellátással, szociális segítségnyújtással kapcsolatos feladatok.....	274
5. A gyermekek esélyegyenlőségét szolgáló intézkedések.....	278
5.1. Sajátos nevelési igényű gyermekek integrált nevelése.....	278
5.2. Halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek nevelése.....	292
5.3. Tehetségigéreték Gondozó Programja.....	295
5.4. Sajátos ellátást igénylő gyermek: diabéteszes gyermek a csoportban.....	301
6. Az óvoda kapcsolatai, együttműködési formái.....	302
7. Kincses kultúróvoda.....	304
8. Óvodai dokumentumok.....	305
9. Legitimációs záradék.....	308

1. Bevezetés

A pedagógiai program módosításának indoklása

Miért ezt a programot választottuk?

A 755 éves városunk **Sátoraljaújhely**, Zemplén gyöngy szeme, mely az elmúlt húsz év alatt egy álmából felébresztett rohamosan szépülő, fejlődő várossá nőtte ki magát. A festői környezet, a szőlő dombok, a hegyoldalba megbújó kis présházak, a környező kis falvakban még fellelhető hagyományok, a Magyar Nyelv Múzeumának öröksége, a nemzetiségek értékei megkívánták, hogy ezekre az évszázados értékekre építsük nevelési programunkat.

Fontosnak tartottuk ezeknek az értékeknek a tovább örökítését gyermekeink számára, melyek megismerése, projekteken való feldolgozása a szülőföldhöz való ragaszkodás első pillére lehet nemzeti identitásuk kialakításában.

A családokkal való szoros együttműködés, gyermekük közös nevelése érdekében, közös tevékenykedés, együtt játszás, a jeles napok közös átélése mely gyermeknek, szülőnek egyaránt pozitív érzéseket, élményeket ad.

Fontosnak tartjuk a Kodály módszer alkalmazását, zenei anyanyelvünk megismertetését átadását gyermekeink számára már bölcsődés kortól, melynek folytatása biztosított városunkban az iskolás évek során is.

2004-ben, amikor megismerkedtünk Nagy Jenőné programjával:” **Csak tiszta forrásból**” óvodai nevelés a művészetek eszközeivel –természetes volt számunkra, hogy –e program alapján módosítjuk akkori nevelési programunkat, a helyi sajátosságainkra és értékeinkre építve. Az eltelt évek alatt beigazolódott, hogy jól választottunk.

2018 júliusában az új ONAP alapelvei is megerősítették nevelőtestületünk elhatározását a pedagógiai program kiteljesítésére, jó úton járunk gyermekeink nevelése területén, mi már 2004-től ebben a szellemisségben neveljük óvodás gyermekeinket.

Számba vettük, amit óvodánk, gyermekeink, óvodapedagógusaink kaptak és kapnak eddig megvalósított művészeti programtól, amire büszkék vagyunk.

A pedagógiai program jogszabályi háttere:

- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény
- A kormány 363/2012. (XII.17.) kormányrendelete az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról
- 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról
- 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról
- 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekvédelemről és a gyámügyi igazgatásról
- Az 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségének biztosításáról
- 15/1998. (IV.30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
- 275/2019 (XI. 21.) Kormányrendelet az óvodába járással és tankötelezettséggel kapcsolatos egyes köznevelési tárgyú kormányrendeletek módosításáról
- 1997. évi CLIV. Egészségügyi törvény - A közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló 37/2014. (IV.30.) EMMI rendelet és módosítása

Mit adott nekünk ez a program?

- gyermekeinknek, olyan óvodát, ahol esztétikus környezetben, **művészi élmények átélésével tölthetik óvodás éveiket**
- az óvodapedagógusok fokozatos **szemléletváltását**, korunk elvárásait megelőző innovatív módszerek, kipróbálásának, bevezetésének lehetőségét
- a **mikrocsoportos differenciált képességfejlesztés** pozitív hatásait, eredményeit, gyermekeink **egyéni** fejlesztésében
- a **bátorító nevelés** pozitív hatásait, hatását nevelésünkben, a gyermekek **intrer- és intraperszonális** adottságainak fejlődését pedagógiai programunk által
- a **tehetség ígéretek gondozását**, 5-6-7 éves korban, a gyermekek képességeinek tehetségműhelyekben való kiteljesedését egyéni adottságaiknak megfelelően

- a szülőkkel közös **rendezvények közösség formáló** erejét
- országos bemutatkozási lehetőséget a tanácskozások által a **művészeti óvodák körében**

Amire büszkék vagyunk:

- **nevelőmunkánk hatékonyságát, eredményességét** igazolják vissza a város általános és művészeti iskolák visszajelzései az első osztályt megkezdő gyermekeinkről, akiket **után követünk**, beilleszkedésüket fejlődésüket figyelemmel kísérjük
- sikeres **innovációinkat, jó gyakorlatainkat és jó ötleteinket** tovább adjuk országos szinten Minősített Referencia intézményként és Akkreditált Kiváló Tehetségpontként
- **Elismerik munkánkat** városunkban a szülők és fenntartónk körében
- **Művészeti Bázisóvodaként országos elismertséget szereztünk**

Ezért határoztunk úgy, hogy az új 2018 áprilisában módosított, Nagy Jenőné programját teljes szöveggel, eredetiben vesszük át.

1.1. Óvodánk bemutatása, helyzetkép

Az intézmény neve: Hétszínvirág Óvoda Szlovák és Német Nemzetiségi Óvoda, Bölcsőde

OM azonosítója: 028535

Az intézmény alapítója: Sátoraljaújhely Város Önkormányzat Képviselő testülete

Az intézmény fenntartója: Sátoraljaújhely Város Önkormányzata

Felügyeleti szerve: Sátoraljaújhely Város Önkormányzata

Az intézmény működési területe: Sátoraljaújhely Város, közigazgatási területe, Bodrogek és Hegyköz települései közigazgatási területe

Az intézmény típusa: Óvoda

Az alapítás éve: 1999.

Az intézmény jogállása: az intézmény a Köznevelési Törvényben foglaltak alapján önálló jogi személy

Alaptevékenysége:

Gyermekek óvodai nevelése három éves kortól kezdődően a tankötelezettség kezdetéig. Halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek integrált együttnevelése, óvodai fejlesztő programmal. Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelése-oktatása a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC törvényben meghatározottak szerint. Szlovák, német nemzetiséghez tartozók óvodai nevelése.

Pedagógiai szakmai szakszolgáltatás, a pedagógiai szakszolgálat által kiállított szakvélemény szerint a gyermekek egyéni fejlesztésének biztosítása.

Sajátos nevelési igényű azon gyermekek integrált óvodai csoportban történő nevelése, ellátása, akik a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzdenek. Pedagógiai szakmai szolgáltatás, melynek keretében intézmény által kifejlesztett jó gyakorlatok átadása, szakmai konzultációk, hospitációs szolgáltatások biztosítása más intézmények számára történik pedagógiai szakmai tevékenység.

A hazájukat elhagyni kényszerülő családok (menekült) gyermekeinek óvodai nevelésében az önazonosság megőrzésének, ápolásának, erősítésének biztosítása, az interkulturális nevelésen alapuló integráció lehetősége, az emberi jogok és alapvető szabadságok védelmének őrzése. Ennek a feltételeit maximálisan biztosítani tudjuk kettős állampolgárságú és anyanyelvű (magyar-ukrán) óvodapedagógus alkalmazásával.

Az intézmény székhelye: 3980 Sátoraljaújhely, Dózsa György u. 24.

o *Szlovák nemzetiségi nevelés egy csoportban*

1.1.1. A székhelyóvoda személyi és tárgyi feltételei, sajátosságai:

Az intézmény 1974-ben épült Sátoraljaújhely központjában, lakótelepi és családirházak környezetben.

Az intézmény nevének kiválasztásakor óvodánk egykor hét tagóvodából állt össze egy egységgé. Az összevonást a gyermeklétszám csökkenése és a városi költségvetés hatékonyabbá tétele indokolta. Mára egy tagóvodánk: **Diana Művészeti Tagóvoda**, valamint egy-egy telephelyen működő csoport, (Károlyfalva és Széphalom) **Tündéerkert bölcsőde** és Mini bölcsőde alkotja az intézményi egységet.

Az óvoda megnyitásának idejében épültek a környező lakótelepek, amelyek a fiatal családoknak nyújtottak otthont a közelben lévő munkahelyekhez, iskolákhoz, óvodákhoz. Nem messze egy etnikai réteg által lakott városrész is található, így gyermekeink a legkülönbözőbb szociokulturális háttérből érkeznek. A székhelyintézményként működő óvoda 8 csoporttal rendelkezik, melyben 200 óvodáskorú gyermek tölti mindennapjait.

Városunk határos a szlovákiai Slovenské Nové Mesto településsel, emiatt szülői igényre 1986-óta folyik szlovák nemzetiségi nevelés is szakképzett óvodapedagógusokkal. Az óvoda szomszédságában működik a több mint 60 éves múltra visszatekintő Magyar- Szlovák Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola és Kollégium, ahova korábban a térségünkben élő, (pl. Hollóháza, Vágáshuta, Rudabányácska, Alsóregmec, Felsőregmec) a szlovák nyelvet beszélő, a még élő hagyományokat, szokásokat ismerő gyermekek jártak. A két intézmény több évtizedes jó kapcsolatot ápol. A szlovák csoportban, valamint a károlyfalvi kihelyezett német nemzetiségi csoportban folyó magas szintű nevelőmunka eredményeként intézményünk kiérdemelte a **Művészeti Bázisóvoda** címet.

Évekkel ezelőtt már megvalósulhatott az épület külső homlokzatának és nyílászáróinak cseréje. Óvodánk az elmúlt évben -városi pályázat keretén belül- ismét egy nagyszabású és látványos felújításon ment keresztül. Teljes villany- és fűtés korszerűsítést végeztek el, valamint megújultak a csoportszobákhoz tartozó gyermekmosdók és kialakításra került egy tágas, korszerű, gyermekmosdóval ellátott tornaszoba.

A program teljesen újfajta szemléletet követelt meg nevelőtestületünktől óvodánk külső és belső jegyeinek kialakításában. Letisztult, színeiben harmonizáló környezet várja és fogadja a gyermekeket óvodába lépésükkor. A csoportszobákban kialakított művészeti terek a nyugodt, kiegyensúlyozott játék és egyéb tevékenységek terei: esztétikus mesetér, énekes-sarok, alkotó, rajzos tér, építő- konstruáló tér, babakonyha várja a gyermekeket.

Óvodánk minden évben szeretettel meghívja és várja a leendő óvodásokat és szüleiket „**Nyitva van az ovikapu**”- című rendezvénysorozatára. Már itt lehetősége nyílik a családoknak, hogy találkozhassanak az óvodapedagógusokkal, együtt játszanak, énekeljenek, megtekinthessék az óvodai csoportokat, így könnyítve meg számukra a csoportválasztást.

Az elmúlt években nagymértékű generációváltás kezdődött meg óvodánkban. Az újonnan érkező kollégák segítése, bevezetése a művészeti program specifikumjainak megismertetésébe, minden Óvodai dolgozó szívügye.

Intézményünk 15 óvodapedagógusa közül 7 fő rendelkezik (művészeti, közoktatásvezetői, tehetség) szakvizsgával, illetve 2 fő szlovák nemzetiségi óvodapedagógus végzettséggel, 3 fő képzése (művészeti, fejlesztőpedagógus) folyamatban van. Mindig is igyekeztünk olyan képzéseken részt venni, melyek szakmai tudásunkat erősítik, gazdagítják, mélyítik. Ennek köszönhetően nevelőtestületünk felkészültsége, szakmai tudása magas színvonalú, sokrétű és alapos. Óvodapedagógusaink mellett egy-egy dajka segíti a nevelőmunkát. Minden dajka nénink szakképzett, emiatt különös figyelmet fordítunk arra, hogy a pedagógiai munkánkba is bevonjuk őket. Pedagógiai asszisztenseink közül 2 fő Óvónőképző Főiskolára jár, hamarosan ők is nevelőtestületünk szakképzett tagjai lehetnek.

Óvodánk felvállalta a leendő óvodapedagógusok mentorállását, pályaismeretük gazdagítását. Felsőoktatási gyakorló helyként igyekszünk a jövő óvodapedagógusainak segítséget nyújtani, hogy az óvodapedagógusi tevékenységekhez szükséges készségeik, képességeik kibontakozhassanak.

A nevelőtestület, szinte kivétel nélkül tagja az „Óvodai Nevelés a Művészetek Eszközeivel” (ONME) Óvodapedagógusok Országos Szakmai Egyesületének. Az egyesület mindig az adott nevelési év legfontosabb témáiban, innovációk kidolgozásában, megvalósításában nyújt segítséget konferenciák, tanácskozások szervezése által, de legfőbb célja a művészeti programmal dolgozó óvodák összetartása, segítség nyújtás a program megvalósításában.

Óvodapedagógusaink felnőtt tehetségműhelyek tagjai is, a Hegyközi Tánccsoport és a Hegyközi népdal kör tagjai. A jeles napok alkalmával igyekszünk művészeti élményt biztosítani környékünk még élő néphagyományinak felelevenítésével óvodás gyermekeink és a szülők számára.

Óvodánkban munkaközösségek segítik a pedagógus munka színvonalának, hatékonyságának növelését, a korszerű pedagógiai módszerek megismerését és alkalmazását.

Munkaközösségeink:

- Művészeti Munkaközösség
- Tehetséggondozó Munkaközösség
- Mentori Munkaközösség
- Környezetvédelmi Munkaközösség

Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja is meghatározza az óvodák számára a kiemelt figyelmet igénylő gyermekekkel való foglalkozás feladatait. Művészeti programunk is fontos

feladatának tekinti, hogy egy gyermek olyan tehetségre utaló hajlamait, érdeklődési területét kell megkeresnünk, amiben őt ígéretesnek tartjuk. A gyermekeket már óvodába kerülésüktől megfigyeljük, kinek milyen kiemelkedő képessége, készsége van. Feladatunk, hogy felismerjük a gyerekekben rejlő tehetségre utaló jegyeket. Óvodánkban a tehetséges gyermekek fejlesztése tehetség műhelyekben történik. A nagycsoportos gyermekeinkkel, kiemelkedő adottságaik vagy gyenge oldalaik fejlesztése érdekében differenciált képességfejlesztő tehetséggondozó műhelyben foglalkoznak az adott műhelynek megfelelő kompetenciával rendelkező óvodapedagógusaink, a gyermekek intraperszonális és interperszonális képességeinek fejlesztése érdekében.

Minden műhelynek olyan óvodapedagógus a vezetője, akinek szintén erős oldala az adott tehetségterület.

Jelenleg 8 tehetségműhelyben fejlesztjük a gyermekek egyéni képességeit.

Tehetségműhelyeink:

„Csicsergő Népi Gyermekjátékszó” – Testi Kinesztetikus tehetségterület

„Tündértánc”- Testi Kinesztetikus tehetségterület

„ Ovi- Foci” – Testi Kinesztetikus tehetségterület

„ Mesekastély”- Nyelvi tehetségterület

„ Stonozka”- Szlovák nyelvi tehetségterület

„ Hangoló”- Zenei tehetségterület

„ Tudorka” – Logikai, matematikai tehetségterület

„ Apró csuprok-apró kezek”-Térbeli-vizuális tehetségterület

„Szemfüles zöldikék” – Természetismereti tehetségterület

2015-ben óvodánk **Minősített Referencia Intézménnyé** vált, ami az óvodánkban folyó minőségi munkát, jó gyakorlatainkat, gyermekközpontúságunkat, tapasztalatokba ágyazott képességfejlesztésünket, a komplexitás és differenciálás elvének figyelembevételét, a változatos módszertani kultúránkat és munkaformákat ismerte el.

2018-tól akkreditált **Kiváló tehetségpont** lettünk, így minden évben szervezünk tehetségnapokat és tehetséggálákat, pályázatokat írunk a Nemzeti Tehetségprogram által kiírt

aktuális címekre. Ezen sikeres munkákból megnyert összegekből tudjuk bővíteni és fejleszteni tehetségműhelyeinket, hogy még hatékonyabban fejleszthessük kis tehetségígéreteinket.

2021-ben óvodánk elnyerte a **Kincses Kultúróvoda** címet. A pályázat olyan intézményeket támogatott, ahol az óvoda szellemiségében, pedagógiai programjában és a mindennapi tevékenységeiben is hangsúlyos szerepet kapnak az igényesen válogatott kulturális tartalmak. Fontos kritérium volt még, hogy az intézményünk kiemelten kezelje a kulturális intézményekkel való együttműködés létrehozását, működtetését.

A tagintézmények aktív szakmai kapcsolatban vannak egymással.

Gyermekközpontúság, pozitív megerősítés, bátorítás és bizalom jellemzi szemléletünket, fontosnak tartjuk a szülőkkel való együttműködést, mely a hatékony együttnevelés záloga.

1.1.2. Telephelyek és speciális feladataik:

Diana Művészeti Óvoda (3980 Sátoraljaújhely, Miklósy I. u. 2.)

A Diana Művészeti Óvoda személyi és tárgyi feltételei, sajátosságai:

A Diana tagóvoda a város közepén a Magas hegy lábánál zöldövezeti környezetben helyezkedik el. A 7 csoport, 175 gyermek befogadására alkalmas, akiknek gondozását, fejlesztését 12 szakképzett óvodapedagógus, 8 nevelő oktató munkát segítő dajka és két pedagógiai asszisztens látja el. Az óvodapedagógusok közül 3 fő pedig pedagógus szakvizsgát tett. 1 fő óvodapedagógus-gyógypedagógus végzettséggel rendelkezik. 1 fő óvodapedagógus magyar-ukrán kettős állampolgárságú.

A csoportszobák kialakításánál a harmónia megteremtésére törekedtünk mind a színek, dekorációk alkalmazásában mind pedig a foglalkozási terek kialakításában, hogy ezzel a gyermekek esztétikai ízlését, kiegyensúlyozottságát és a fejlesztések iránti fogékonyságát egyaránt szolgáljuk.

Az intézménybe járó *SNI gyermekek* az óvoda összes csoportjába integrálva kerülnek elosztásra. Fontos feladatunk az SNI gyermekek ellátási rendszerének elkészítése: utazó gyógypedagógus – szakértői bizottság – saját szakembereink együttműködésével. Az alacsony csoportlétszám lehetőséget ad a hatékonyabb fejlődésükre. Az intézményben a pedagógusok elkötelezettek, empátikusak, alkalmasak az együttnevelésre. Az életfogytig való tanulás ebben a témában is érvényes, mert olyan része ez a gyermeknevelésnek, ami az új módszerek, a

pedagógiai pszichológiai és orvosi ismeretek komplexitása nélkül nehezen vihető végbe. Szerencsére az óvodánk pedagógusai nyitottak a korszerű ismeretek megismerésére, igénylik az alapos és átfogó szaktudást. Az együttnevelés sikere nagymértékben múlik azon, hogy a pedagógusok eszköztárában megvannak a hatékony nevelés elemei, az igényesség, a folyamatos visszajelzés, a motiváló értékelés.

A csoportok kialakításánál fő szempontok: szülői igények, testvérpárok, és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek arányos elosztása.

Az óvoda környezeti elhelyezkedése, udvari adottságai megfelelőek a *környezettudatos szemlélet, a környezethez fűződő pozitív érzelmi viszony kialakításához*. Értékeinket tisztelve és őrizve hisszük és valljuk, hogy az aktív együttműködés eredményeként formálódik a gyermekek, a családok ökotudatos szemlélete, környezeti nevelésünk, programjaink gazdag, cselekvéses, tapasztalati lehetőségeket biztosítanak a természetet, környezetünket óvó-védő magatartás formálására, biztosítja a fenntartható fejlődést.

Takarékos víz-, energiahasználat

Környezetünk tisztántartásában való aktív részvétel

Magaságysokban növények gondozása

Palántázás a csoportszobákban: hajtatás, palántázás, csíráztatás

Természetsarok kialakítása

Szelektív hulladékgyűjtés

Óvodánk minden évben szeretettel meghívja és várja a leendő óvodásokat és szüleiket **„Vár az ovi-vár!”**- című rendezvénysorozatára. Már itt lehetősége nyílik a családoknak, hogy találkozassanak az óvodapedagógusokkal, együtt játszanak, énekeljenek, megtekinthessék az óvodai csoportokat, így könnyítve meg számukra a csoportválasztást.

Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja is meghatározza az óvodák számára a kiemelt figyelmet igénylő gyermekekkel való foglalkozás feladatait. Óvodánkban a tehetséges gyermekek fejlesztése tehetség műhelyekben történik. Minden műhelynek olyan óvodapedagógus a vezetője, akinek szintén erős oldala az adott tehetségterület.

Jelenleg 5 tehetségműhelyben fejlesztjük a gyermekek egyéni képességeit.

Tehetségműhelyeink:

„Pántlika” – népi gyermekjátékos -testi kinezetikus tehetségterület

„GólManók”- ovifoci - testi kinezetikus tehetségterület

„ Mesevirág”- nyelvi tehetségterület

„Ovi-sakk”- logikai tehetségterület

„Szöszmötölő” – térbeli, vizuális tehetségterület

Sajátos programjaink, projektjeink:

- „Vándorszerda” - Általában aktuális, vagy fontosnak tartott téma jegyében zajlik a "vándorlós" program. Minden csoportban valami érdekes, tanulságos – az aktuális témához kapcsolódó feladat várja a gyerekeket. Ezzel a programmal feloldjuk a gyermekek szorongását, az óvoda összes csoportjába bátran, szívesen, örömmel lépnek. Minden óvodás gyermek ismeri az intézmény összes dolgozóját, területét, helyiségeit.
- Adventi gyertyagyújtás – Óvodai szintű programunk, hogy hétről hétre fellobban a gyertyaláng a közös adventi koszorún. Minden héten más csoport veszi ki a részét az aktuális gyertyagyújtás megszervezésében. A pedagógusok átélése, érzelmi állapota segíti nemcsak a gyermekek érzelmi intelligenciájának a fejlődését, hanem a szülők és az egész család lelki életének a fejlődését is.
- Az óvoda dolgozói részvételével „Mesevirág” felnőtt tehetségműhely működik, mellyel meséket dolgozunk fel és különböző színtereken adunk elő.(bölcsőde, városi rendezvények...)
- A gyermekvédelem kiemelkedő munkával folyik, hisz óvodánk tagja lett az „Örökbe fogadok egy ovit” kezdeményezésnek, mellyel sok segítő adomány érkezett óvodánkba. Támogatóinknak köszönhetően segítséget tudunk nyújtani az arra rászoruló családoknak, ruhaneműket, játékokat, iskolatáskákat adhatunk nekik.

Épületünk energetikai korszerűsítése, a nyílászárók cseréje, az épület szigetelése, a tetőszigetelés megtörtént. A fenntartó által beadott pályázat sikeres lett, így a tervezett belső felújítások folytatása és egy új modern felszerelésű 600 adagos konyha került kialakításra az épületben a jelenlegi korszerűtlen helyett. Fűtésünk korszerűbbé vált hőszivattyús rendszerre való átállással.

Károlyfalvi telephelyen működő csoport (3944 Károlyfalva, Rákóczi u. 60.)

Személyi és tárgyi feltételei, sajátosságai:

Vadregényes Zemplén egyik kis sváb települése Károlyfalva, Karlsdorf. 1751/1752-ben Feketeerdő vidékéről, Baden-Württemberg tartományból települt ide 16 földművelő család, magukkal hozva kultúrájukat, hagyományaikat. Az itt élők ma is tisztelik elődeik küzdelmét és óvják, védik értékeiket.

Itt található – az 1864-ben épült régi iskolaépületből átalakított – családias, egycsoportos óvoda, mely nagy szülői összefogás eredményeképp 1993 májusában nyitotta meg kapuját. Az első évek legfőbb nehézsége a tárgyi feltételek megteremtése volt. Kezdetekben még adományokból rendezték be az óvodát, most finom színharmóniát árasztó új bútorokkal alakították ki a tevékenységi tereket.

Az épületet az önkormányzat 2015-ben, és 2020-ban felújította, szigetelte, a nyílászárókat korszerű, hőszigetelt nyílászárókra cserélte, a régi tanítói lakást lebontatta és minibölcsođe került kialakításra az épületben. Az óvodát most már nagy területű kert, udvar veszi körül, ez biztosítja a természetes nevelési közeget. Az udvar talaja nagyrészt füves, de van gumitéglával borított terület is. Ezek jól szolgálják a gyermekek mozgásigényének kielégítését, illetve mozgásfejlesztését. Az udvari játékeszközök megfelelőek, folyamatosan bővülnek a szülők és fenntartó segítségével. Nagyszerű lehetőséget teremt a mozgásigény kielégítésére az önkormányzat által épített új játszótér a faluban, mely az óvoda udvara mellett található. A falu életében igazán aktív szerepet töltenek be. Rendezvényeiken - nemzetiségi napok, karácsony, anyák napja, idősek napja -, üde színfoltot képviselnek nemzetiségi ruháinkban előadott kis műsorokkal. Óvodai rendezvényeiken is számíthatunk rájuk: szüreti multság, Márton napi vígasságok, pizsama parti... Az itt élő emberek mélyen vallásosak, ez kihat ünnepeikre is, ezáltal a csoport életére is, hiszen tisztelik, óvják hagyományaikat. Az óvoda szomszédságában a római katolikus templom és a plébánia áll.

Az Óvoda egy vegyes csoporttal működik, melynek férőhelye 25 fő. A gyermekek családi háttere átlagosnak, illetve átlagon felülinek mondható. A szülők elfoglaltak, nincs köztük munkanélküli. Ebben az évben örvendetesen megnőtt a károlyfalvai gyermekek száma, de a környező településekről is szívesen hozzák ide gyermekeiket. Elismertségük nyitás óta töretlen, az óvodai férőhelyek száma évről-évre kevésnek bizonyul.

Személyi feltételek

Két jól képzett óvodapedagógus biztosítja a gyermekek fejlődését a mindennapokban. Német nemzetiségi óvodapedagógusra nagy szükség lenne, jelenleg tehetségműhelyben igyekeznek a német nyelvet játékos formában megszerettetni a gyerekekkel. Az óvodapedagógusok munkáját szakképzett dajka és kiségitő segítik.

Tárgyi feltételeink

A belépőket Ovi-galéria, német nemzetiségi életre utaló kiállítás fogadja. A gyermekek öltözője tágas, derűs, otthonos benyomást kelt. Ez a helyiség több funkciót is ellát, ugyanis nemcsak

öltöznek itt a gyermekek, hanem babzsákfotelekben szabadon beszélgethetnek, játszhatnak is. A melegítőkonyha jól felszerelt, tiszta, világos. A gyermekmosdó felújított, jó állapotú, biztosítja a gyermekek jó közérzetét. Két csoportszoba szolgálja a gyermekek nevelését. Az egyikben szabad játéktevékenységek, étkezés (folyamatos tízórai és uzsonna), különféle tevékenységek, míg a másik csoportszobában a mozgás és a pihenés lehetőségét biztosítják a gyermekek számára. Előbbi csoportszoba alapterületét galéria növeli, ahol nagyon szívesen játszanak a gyerekek.

Rendelkezik számítógéppel, laminálóval, projektorral, internettel, mely megkönnyíti a kapcsolattartást, információátadást, a dokumentáció minőségi elkészítését, folyamatosan új ismeretekre tehetnek szert az online világban.

Rendkívül szoros, együttműködő a kapcsolatuk a sátoraljaújhelyi Német Nemzetiségi Önkormányzattal, a Hétszínvirág Óvoda intézményeivel, a város általános iskoláival és a megye nemzetiségi óvodáival.

Kazinczy-kert Széphalmi telephelyen működő óvodai csoport (3988 Széphalom, Kazinczy u. 273.)

Személyi és tárgyi feltételei, sajátosságai:

A Magyar Nyelv Múzeumának és a park öreg tölgyfáinak árnyékában bújik meg a Széphalmi Csoport.

Az óvoda a Sátoraljaújhelyi Hétszínvirág Óvoda Szlovák és Német Nemzetiségű Óvoda, Bölcsőde telephelyeként működik. Az anyaintézményhez hasonlóan az „*Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel*” alternatív pedagógiai program szerint neveli az intézménybe érkező gyermekeket:

1954-es évek óta működik óvoda a hajdani Kossuth-Kastélyból átalakított helyiségekben, ahová 26 eleven, vidám, nyüzsgő, vegyes életkorú gyermek jár. Az ide járó gyermekekre jellemző az egymás iránti tisztelet és elfogadás.

A csoport rendelkezik Só-szobával, az önkormányzat és a szülők segítségével sikerült létrehozniuk a só téglákkal, speciális sóoldattal ellátott sószobát. A sóterápia erősíti az immunrendszert, fokozza a teherbíró képességet, a légúti megbetegedések megelőzését. A gyerekek délelőtt és délután látogatják a helyiséget. Az itt eltöltött 20-30 percben verselnek-, mondókáznak, mesélnek, énekelnek, konstrukciós játékokat játszanak, légzőgyakorlatokat végeznek a gyerekek az óvodapedagógusok vezetésével. A sóterápia az egészséges életmódra nevelés, az egészségmegőrzés, a prevenció fontos eleme óvodában.

Az épületet az önkormányzat 2020-2021-ben a nyílászárók cseréjével és a homlokzat szigetelésével korszerűsítette.

Az óvoda szomszédságában lévő Magyar Nyelv Múzeumával szoros és jó kapcsolatot tartanak fent. Környezeti adottságaikból adódóan lehetőség nyílik a helyi mezőgazdasági és állattartó gazdák munkájának megismerésére.

A nyugodt, idilli, természetes környezet biztosítja a gyermek számára a megtapasztalás számtalan lehetőségét. „*Fény s nagyvilág énnékem Széphalom*” – (Kazinczy 1811) írja a költő egyik levelezésében, melyet örökségül hagyott és méltóképpen közvetítik gyermekeik felé...

"Kazinczy öröksége", az anyanyelv ápolása: a gyermeki képességek fejlesztése csodákkal teli mesékkel, versekkel, dramatikus játékokkal. Ezek mellett sok játékos tevékenységgel, mozgással, zenével és dalos játékkal színesítik az óvodai mindennapokat.

Mindent megtesznek azért, hogy a gyermekeket az életkoruknak és egyéni fejlettségüknek megfelelően, pozitív szemléletű, a világra nyitott emberekké neveljék.

A gyermekek szüleivel segítő, empátikus, kiváló kapcsolatot ápolnak. A kicsinyek közös nevelése érdekében, szorosan az együttműködés velük: a közös tevékenykedés, együtt-játszás, a jeles napok közös, élményekkel teli átélése gyermeknek, szülőnek egyaránt pozitív érzéseket, maradandó, szép emlékeket ajándékozik.

Személyi feltételek

A gyermekek nevelését, gondozását, képességeik fejlesztését, 2 (okleveles) óvónő, 1 (szakképzett) dajka és kisegítő látja el.

Az óvónők közül 1 fő másoddiplomával rendelkezik (*Közoktatási vezető és pedagógus szakvizsga*) Továbbá valamennyien végeztek többféle olyan továbbképzést, tanfolyamot, melyek a mindennapi tartalmas munkát segítik

Elsődleges számunkra, hogy az ide járó gyermekek jól érezzék magukat, szeretet vegye őket körül, és minden segítséget megkapjanak képességeik fejlődéséhez.

Tárgyi feltételeink

A csoportszoba felszerelése minden igényt kielégít, a programunkhoz illeszkedik. Több funkciót tölt be, óvodai tevékenységek, játék, foglalkozás, étkezések, és a pihenések színterei. A gyermekeket harmóniát árasztó színekkel, formákkal, anyagokkal veszik körül. A játékok esztétikusak, a mai kor igényeinek megfelelnek. Az óvoda felszereltsége jónak mondható. A könyvállományt folyamatosan gyarapítják a program szellemiségének megfelelően. Az óvoda épülete, mosdója, udvara, kertje, berendezése oly módon lett kialakítva, hogy szolgálja a gyermekek biztonságát, kényelmét, megfelelően testméreteiknek, biztosítsa egészségük megőrzését, fejlődését. Lehetővé teszi a mozgás- és játékigényük kielégítését.

Intézményegységeink:

Tündérvkert Bölcsöde (3980 Sátoraljaújhely, Dózsa György u. 24.)

Korunknak megfelelő, új építésű 52 férőhelyes bölcsöde épületünk a székhely intézmény udvarán helyezkedik el minden igényt kielégítő személyi és tárgyi feltételekkel.

Munkájukat a törvényi előírásoknak megfelelően a „Tündérvkert Bölcsödei Program” szerint végzik.

A Szakmai Program a művészetek eszközeinek felhasználásával című dokumentumuk- a kiváló kisgyermeknevelői munka mellett a fenti többletet fogja adni gyermekeinknek a mindennapos ölbéli játékokkal, az álomba ringató altatókkal, és a megannyi művészeti lehetőségek biztosításával, a bátorító nevelés bölcsödére adaptált elveinek alkalmazásával.

A művészeti nevelés egyes zenei és irodalmi elemeit ültettük át bölcsödei környezetbe. A gyermekeknek lehetőségük nyílik:

- dalos játékok, mondókák megismerésére
- mesék élményszerű befogadására
- festés, rajzolás, gyurmázás gyakorlására, sokrétű tapasztalatszerzésre

A művészeti nevelés megjelenik az esztétikus, ízléses környezet kialakításában a színharmónia megjelenésében, ízléses dekorációk használatában is. Minden csoportnak külön színe van, ami megjelenik a szőnyegek, textíliák színében.

A Tündérvkert Bölcsöde valamint a mini bölcsöde a szeretetteljes, biztonságot adó, érzelmekben gazdag bölcsödei élet megteremtésére törekszik, ahol a gyermekközpontúság úgy jelenik meg, hogy önállóságot ad a gyermeknek.

Tündérvkert Bölcsöde

A Tündérvkert Bölcsöde a Hétszínvirág Óvodával közös ingatlanon lakótelepi övezetben, egészséges tiszta levegőjű környezetben helyezkedik el. Az épület esztétikus, korszerű, fűtése környezetbarát, geotermikus rendszerű.

Az intézmény jelenleg 64 férőhellyel rendelkezik.

A gyermekek gondozását és önállósodását segítő berendezési tárgyak és eszközök esztétikusak, biztonságosak, a gyermekek méretéhez és fejlettségéhez igazodnak.

A játékeszközöknél nagy gondot fordítunk arra, hogy ne csak a finom és kis mozgásokat elégítsük ki csoportszobán belül, hanem legyen nagy mozgásra is lehetőség. Ebben nagy segítségünkre van a jól felszerelt tornaszobánk, melyet minden nap más csoport vesz igénybe.

A csoportszobák nagysága megfelel az előírt alapterületi követelménynek, derűs, barátságos hangulatúak.

A Tündéerkert Bölcsőde minden csoportja összenyitható, átlátható.

A játszókert nagysága ideális a gyermekek mindennapi mozgásigényének kielégítésére, a szabad levegőn való tevékenységhez, környezet megismeréséhez. Tavasszal és nyáron különösen sok időt töltenek a ránk bízott gyermekek a szabadban. Az udvaron található pancsoló vidám vizezős – játékos-lehetőséget biztosít a gyermekek számára. Ősszel falevél gereblyezés, talicskázás, míg télen a friss hóban szaladgálás, szánkózás, hólapátolás a kisvödrökbe nyújt változatos élményeket.

Tündéerkert Mini Bölcsőde

A mini bölcsőde a károlyfalvai tagóvodával közös ingatlanon, nyugodt, csendes környezetben helyezkedik el, teljesen új építésű épület. Ez az intézmény 7 férőhellyel rendelkezik.

Családi környezetben helyezkedik el, könnyű megközelíteni, a település központi helyén található.

Tárgyi környezetének kialakításánál a 3 év alatti gyerekek életkori sajátosságait, szükségleteiket figyelembe vettük, a mini bölcsődére vonatkozó szakmai szabályokat tartalmazó miniszteri rendeletben meghatározott, kötelezően biztosítandó eszközökre vonatkozó előírásokat betartottuk.

Ennek köszönhetően barátságos környezetben, a játékeszközök gazdag tárházával várjuk a bölcsődés korú gyermekeket.

Játszóudvara az óvoda udvarától elválasztott, a gyermekek életkorának megfelelő játékokat tartalmaz (fedett homokozó, kisvonat, csúszda, százlábú mászó alagút, kismotor, talicska).

Személyi feltételek

A Tündéerkert Bölcsőde dolgozói létszáma:

Kisgyermeknevelő: 10 fő

Bölcsődei dajka: 3 fő

Tündéerkert Mini Bölcsőde dolgozói létszáma:

Kisgyermeknevelő 2 fő

Bölcsődei dajka 1 fő

A kisgyermeknevelők megfelelő képesítéssel rendelkeznek. Munkájukat az elhivatottság, a gyermekekért szívvel-lélekkel tenni akarás jellemzi. A technikai munkatársak egyenrangú, és nélkülözhetetlen segítőtársai a szakembereknek az igényes, tiszta környezet, és a nevelés-gondozás feltételeinek megteremtésében.

ELŐSZÓ

„Óvodáskorban a magyarság tudat alatti elemeinek beültetése, lassú kifejlesztése a feladatunk... Magyar minivoltunk épületének mintegy a földalatti alapjait kell itt lerakni. Minél mélyebbre épül a fundamentum, annál szilárdabb az épület.”

Kodály Zoltán¹

Az „Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel” alternatív program Forrai Katalin tanító mesterünk inspirálására indult útjára, aki úgy látta, hogy Kodály és Bartók országában adósak maradnánk az utókornak, ha nem lennének olyan nevelési műhelyek, ahol „csak tiszta forrásból” táplálhatnánk a jövő nemzedékének lelkét. Mindez 1993-ban hangzott el a Magyar Pedagógiai Társaság Kisgyermek-nevelési Szakosztályában, ahol az alternatív programok jelentőségéről hallhattunk előadást.

Még abban az évben kiírásra került a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Közoktatási Modernizációs Közalapítvány pályázata, amely szorgalmazta az alternatív programok megírásának lehetőségét. Így kaptunk támogatást három éven keresztül a program kimunkálására és gyakorlatban történő implementálására.

A program első kiadása 1997-ben jelent meg.² Ekkor mintegy 300 óvoda jelezte, hogy szeretnék e rendszert átvenni, adaptálni. 1998-ban megjelent a program második kiadása, a programot adaptáló munkáltató füzettel és módszertani javaslatokkal együtt.³ E nagy érdeklődés inspirálta 1999-ben az adaptáló óvodák jeles képviselőit és neves óvodai szakembereket arra, hogy megalapítsák a programot támogató országos egyesületet, melyben 2054 tag regisztrált.

2002-ben megjelent a program harmadik kiadása útmutatóval együtt,⁴ hogy az adaptáló óvodák, a főiskolai hallgatók, - akik Szarvason ebben a programban szerzik meg a gyakorlati alapjaikat-, a program céljának, rendszerének megfelelő dokumentumokkal és segédanyagokkal rendelkezzenek.

15 év elteltével ismét megérett a helyzet a program továbbfejlesztésére,⁵ mivel az alapprogramot azóta többször módosították, valamint a köznevelési törvény 1.§-a egyértelművé tette, hogy kiemelt célja a nevelés-oktatás eszközeivel a társadalmi leszakadás megakadályozása és a tehetséggondozás. Így a differenciált tanulási rendszerünkbe beágyaztuk az esélyegyenlőséget teremtő, a gyermekeknek pozitív, differenciált tanulási lehetőséget biztosító intézményes tehetséggondozást.

Ezúton is támogatni szeretnénk az óvodapedagógusok szakmai kompetenciáinak folyamatos, tudatos fejlesztését, hogy mélyíteni tudják szakmai hitvallásukat, küldetésüket, szakmai önazonosságukat, és olyan nézetek alakuljanak, formálódjanak pedagógus személyiségükben, amelyek cselekvővé, tenni akaróvá teszik őket az érzelmi és művészeti nevelés erejében, szépségében.

6

Nagy Jenőné programszerző

¹ Kodály Zoltán (1941-1957): Zene az óvodában. Visszatekintés I. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest. 95. p.

² Nagy Jenőné (1997): Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet, Szolnok. 103 p.

³ Nagy Jenőné (1998): Csak tiszta forrásból. II. kiadás Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet, Szolnok. 238 p.

⁴ Nagy Jenőné (2002): Csak tiszta forrásból. Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel alternatív program. Útmutató a program megvalósításához. ONME sorozat 2. száma, III. kiadása 233 p.

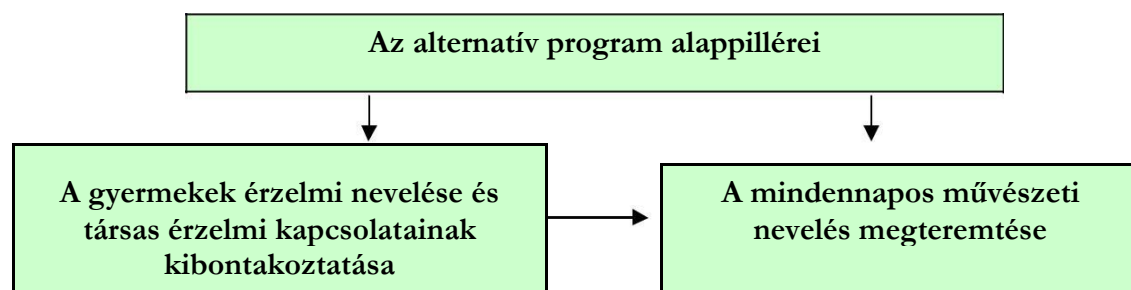
⁵ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről. Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye

⁶ Szivák Judit (2010): A reflektív gondolkodás fejlesztése. Magyar Tehetségszervezetek Szövetsége, Budapest. 19 p.

1. BEVEZETŐ A PROGRAM ELMÉLETI ALAPJAIRÓL

Az 1990-es években egy komoly társadalmi problémát érzékelünk, amelyen el kellett gondolkodnunk. Ebben az időszakban a családok összetartó ereje rohamosan gyengült, amellyel együtt a gyermekek szükségleteinek kielégítése is nagymértékben sérült. Gyakran tapasztaltuk a szülők részéről a szeretethiányt vagy a nem egészséges, életkor-specifikus gondoskodást, mely sok nevelési probléma előidézőjévé vált. Az is látszott sok gyermekben, hogy nincs érzelmi védettségük, biztonságuk, mert nem kapják meg az őszinte szülői odafordulást, amelyre oly nagy szüksége lenne ebben a korban minden gyermeknek. A szülők nem ritkán még a gyermekek biológiai-fiziológiai szükségleteire sem figyeltek kellő mértékben, mert a saját problémájuk megoldásával voltak elfoglalva.

Ebben az időszakban az óvodai nevelésben meggyengült a művészeti nevelés ereje, hatásrendszere a gyakorlatban, mert az óvodapedagógusok a divatos, nem éppen óvodáskorú gyermekek nevelését szolgáló tevékenységek felé indultak. Ekkor határoztuk el, hogy olyan alternatív nevelésről gondoskodunk, amelynek alappillére kettős:

1. ábra

Egyrészt a gyermekek érzelmi nevelésére és társas érzelmi kapcsolatainak kibontakoztatására helyezi a hangsúlyt, másrészt megteremti a mindennapos óvodai művészeti nevelés lehetőségét, amellyel mély hatást gyakorolhat a gyermekek társas, érzelmi életére, valamint a nevelés teljes eszközével tovább segíti az alkotóképesség szabad szárnyalásának kibontakozását. Ez a nevelési felfogás komplexen átfogja az óvodáskor teljes nevelő-fejlesztő munkát, az Óvodai nevelés országos alapprogramja⁷ által meghatározott elvek betartásával.

Az érzelmeknek – a fejlődéslélektani tanulmányaink és gyakorlati tapasztalataink szerint – rendkívüli jelentősége van az óvodás gyermek életében. Tudjuk, hogy a hároméves gyermeket a nagyfokú emocionális ingerlékenység, érzelmi labilitás, a végletes érzelmek jellemzik.⁸ Ezen életkori sajátosságokat olyan szeretetteljes pedagógiával szeretnénk fejleszteni, melyben a gyermekek érzelmi differenciálódhatnak, az érzelmi állapotuk tartóssága megnövekedhet, az érzelmi labilitás csökkenhet, megszelídülhetnek a végleteket mutató érzelmi reagálások, fokozódhat az érzelmek feletti uralkodás képessége, kialakulhat a gazdag érzelmi kifejezés skálája, és a személyiségében megerősödhet a magasabb rendű érzelm,⁹ melyet Kiss Tihamér elmélete alapján alkalmazunk. Könyvében azt írja: „A gyermeket kézen fogva vezetni kell az erkölcsi

⁷ 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról. Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye

⁸ Kiss Tihamér (1987): A kisgyermekek érzelmei. Tankönyvkiadó, Budapest. 5-190. p.

⁹ u. o.: 5. p.

szabályok megismerése és követése útján.”¹⁰ Ezt csak szeretettel lehet sikerre vinni, a szülőkkel közös társas érzelmi nevelésünk megerősítésével. Teoretikusunkat követve fő feladatunk a gyermekek erkölcsi – szociális, esztétikai, valamint az intellektuális érzelmeinek kibontakoztatása, amely a gyermek iskolaérettségéhez is nagymértékben hozzájárul.¹¹

A művészeti tevékeny óvodai élet megteremtésének fontosságát az újabb agykutatások különösképpen igazolják. Freund Tamás neurobiológus és munkatársainak kutatási következtetései ekképpen fogalmazódtak meg: „Az agykutatás eredményei azt igazolják, hogy az érzelemlátás gazdagsága jelentősen befolyásolja tanulási képességünket, kreativitásunkat. Ezért kell oktatási rendszerünkben jóval nagyobb hangsúlyt kapnia az érzelemlátás gazdagítását szolgáló művészeti és erkölcsi nevelésnek. A lelki elszívárosodás jelei egyértelműen észlelhetők a ma világában, amihez hozzásegít az internet, a számítógépek virtuális valósága, a szelektálatlan információáradat - de a hit és vallási erkölcs 40 éves száműzetése is. A művészeti élmények révén tárjuk szélesre a befogadás folyosóját az agy és a külvilág között, hiszen ugyanezen a folyosón közlekedik az alkotóképesség is, csak ellenkező irányban. Ezáltal nem csak kreativitásunk nő, hanem emberségesebb emberekké válhatunk a pénz, az önzés és az érdekkapcsolatok világában.”¹² A kutató gondolatai egyértelművé teszik számunkra, hogy a művészeti tevékenységek stimuláló, serkentő hatása óvodáskorban is rendkívüli jelentőséggel bír az agy fejlődésére. A kreatív gondolkodás megerősítése utat nyit a képzelőerő, alkotóerő kibontakoztatásának minden óvodai tevékenységben.

Ehhez Arthur Koestler új rendszerű kreatív gondolkodásáról szóló elméletét¹³ éreztük találónak, mely kiemeli a művészetet, a humort, valamint a felfedezés útján szerzett tapasztalati gondolkodást is. Ezt az elméletet a gyermekek tevékenységeinek tervezésében tudatosan alkalmazzuk, hogy minél gyakrabban éljék meg a tevékenységeikben a helyzet- és jellemkomikumokat, a problémamegoldás közbeni felfedezési lehetőségeket, és a tevékenységeket gazdagító élményeket adó művészeti pillanatokat.

Értelmezzük ezt egy szemléltető ábrával, melyben az egyes területekhez tartozó reakciókat is megismerhetjük. Ez nem pusztán játszadozás az „A” és a „H” hangzókkal, a reakciókban mélyebb összefüggések rejlenek.¹⁴

A kreativitás összetevői Koestler-féle elmélet szerint

HUMOR „HAHA”	→ Robbanásszerűen oldja a feszültséget, lazít, jó közérzetet teremt.
FELFEDEZÉS „AHA”	→ Hagyja a gyermeket kíváncsiskodni, kutatni, vizsgálódni a tárgyi, természeti, társadalmi környezetben.

¹⁰ Kiss Tihamér (2000): A gyermek erkölcsi fejlődése. Református Pedagógiai és Katechetikai Füzetek. 1. Református Pedagógiai Intézet, Budapest. 10. p.

¹¹ Makai Mária Ildikó (2017): Egy művészeti alternatív program alapjai. Elméleti teoretikusok munkájából fakadó eszmei gyökereink. Óvodavezetési Ismeretek. K 9.3. Raabe Klett Tanácsadó és Kiadó Kft., Budapest. 1-21.p.

¹² Kun Zsuzsa (2014): A világhírű magyar agy. Beszélgetések Bolyai-díjas tudósokkal. Interjú Freund Tamással (2000) Cser Könyvkiadó és Ker. Kft., Budapest. 7-40. p.

¹³ Arthur Koestler (1998): A teremtés. I. A nevetés és emóciók. 45 p. II. Az igazság pillanatai 113 p. III. Vizuális teremtés 489 p. Európa Könyvkiadó, Budapest

¹⁴ Geoffrey Rawlinson (1986): A kreatív gondolkodás és az ötletbörze. Novotrade Rt., Kaposvár. 40-109. p.

MŰVÉSZET „AH”	→	Segít megélni a művészet által kiváltott érzelmgazdag és ellenőrzött feszültségoldást.
--------------------------------	---	--

Arthur Koestler új rendszerű kreativitás-elméletének gyakorlati alkalmazását a 20 éves alternatív gyakorlatunk visszaigazolta. A gyermekekre, akik e rendszerű óvodákban nevelkednek, jellemző a nevetés, kíváncsiság, a művészeti élmények által létrehozott feszültségoldás.

A 90-es években azt is tapasztaltuk, egyre több gyermekre jellemző a viselkedés- és magatartászavar, amelynek kezeléséhez már kevésnek bizonyultak a tradicionális módszerek. Ebben az időszakban ismerkedtünk meg Adler individuálpaszichológiájával,¹⁵ és az erre épülő bátorító neveléssel, módszerekkel, melyet ez idáig nagyon eredményesen tudtunk alkalmazni a gyermekek nevelésében, és a gyermekek társas kapcsolatainak formálásában.¹⁶ E pszichológiát tudatosan terjesztettük a szülők körében is. „Az óvoda szociális intézmény is, ahol szociális problémák jelentkeznek, és ott alkalmazkodni kell a közösség szabályaihoz. A gyermek akkor érzi jól magát az óvodában, ha a kis közösségben hasznossá tudja tenni magát. Csak a bátor, magabiztos és a világban otthonosan mozgó emberek képesek egyformán a maguk javára fordítani az életnek a nehézségeit, mind az előnyeit.”¹⁷ Ennek az alapjait már az óvodában szeretnénk letenni.

Nevelésünk alapelvei, kiindulási pontjai:

- szeretetteljes, biztonságérzetet adó, érzelmgazdag óvoda megteremtése, ahol a gyermek-központúság úgy jelenik meg, hogy
- gyermeki tartást, önállóságot, s ebből az önállóságból fakadó
- egészséges öntudatot, kibontakozási és önmegvalósítási lehetőséget ad a gyermeknek.

Minden gyermek a saját adottságának, képességeinek figyelembevételével nevelhető, fejleszhető.

Nevelik, fejlesztik a társkapcsolatokat, az óvoda összes dolgozója, ezért a felnőttek tetteikkel sugározzák a feltétel nélküli szeretetet, s azt, hogy

„Tisztellek Téged, fontos vagy nekem, csakis Rád figyelek, és segítek Neked, ha szükséged van a segítségemre.”¹⁸

Minden gyermek ismerje és tudja a testi, lelki, szellemi értékeit, de azt is érzékelje, hogy mik a hiányosságai. Ezt fogja fel természetesen, minden lelki feszültség nélkül.

Ez a program magában foglalja a hazai óvodai elmélet és gyakorlat legértékesebb eredményeit, tapasztalatait, különösképpen a művészeti nevelés tekintetében, Kodály Zoltán¹⁹ és Forrai Katalin máig is érvényes munkásságának értékeit. Mindketten vallották, hogy a gyermekeink a magyar zenei anyanyelvükön nőjenek fel, és „csak tiszta forrásból” táplálkozzanak.

A népművészet formanyelvén fogant vers, mese, énekes játék, vizuális- és tárgyi környezetet kiemelő program tevékenységi kereteként építi be a népi hagyományörzés jeles napjait, az óvoda

¹⁵ Alfred Adler (1998): Életismeret. Kossuth Kiadó, Budapest

¹⁶ Kenesseyné Szuhányi Mária (1993): Nevetés – individuálpaszichológiai nézőpontból. Szuhányi Alapítvány, Budapest

¹⁷ Alfred Adler (1998): Életismeret. Kossuth Kiadó, Budapest. 110. p.

¹⁸ Nagy Jenőné (1997): Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet, Szolnok. 103 p.

¹⁹ Kodály Zoltán (1941-1957): Zene az óvodában. Visszatekintés I. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest. 92-116. p.

speciális művészeti jeles napjait, ünnepeit és rendezvényeit, hogy az óvodapedagógusok az évszakokhoz, jeles napokhoz integrálva tervezzék meg az óvodai nevelés tartalmait.

Az óvodapedagógusok a természeti, tárgyi környezet megismertetését úgy irányítják, hogy a gyermekek a közvetlen környezetükben megismerjék településeik értékeit, hogy igazi kis lokálpatriótává válhassanak. E lehetőségeket gazdagítsák még erdei óvodai programokkal, településükért végzett tevékenységekkel, környezetük védelmét szolgáló cselekvésekkel.

Ismeretes, hogy az óvodás korosztályra jellemző a „mozgáséhség”. Ezért e program a mindennapi szabad és szervezett mozgásba beiktat szervezett mindennapi kocogást, futást, zenés, mozgásos percek, énekes-táncos lehetőségeket, hogy a gyermekeknek az egészséges életmódja biztosítva legyen, és megfelelően fejlődjön a keringési-, mozgató- és légzési rendszere, valamint a csont- és az izomrendszer teherbíró képessége.

Ugyanakkor az óvodapedagógust a program arra készíti, hogy a legújabb pedagógiai és művészeti módszereket egyeztesse a program teljes koncepciójával, hogy az egész napi óvodai életet még differenciáltabban, az egyéni szükségleteket, adottságokat, képességeket figyelembe véve alakítsa ki és szervezze meg.

Az óvodák fenntartójától, nagyságától függetlenül a program bármilyen óvodában, bármilyen csoportszerkezetben működtethető, bevezethető. Rendszere jól alkalmazható a nemzetiségi-etnikai kisebbség gyermekeit nevelő óvodák helyi pedagógiai programjának kidolgozásához,²⁰ mivel a kultúraátörökítés, hagyományápolás fő feladatként fogalmazódik meg számukra is, ezért hat nemzetiségi nyelven elkészült a művészeti program kétnyelvű kiadása is.²¹

Ezt a programot azoknak az óvodapedagógusoknak ajánljuk, akik pedagógiai munkájuk során az óvodásokat okos szeretetben, érzelmi gazdagságban, humorral teli szabad légkörben, sok szép művészeti élményt biztosítva képesek alkotó módon tevékenykedtetni, és gyakran eljuttatják a gyermekeket az „AH” élményig, amit maguk is élveznek. Összességében kimondhatjuk, hogy e program olyan, művészetek iránt érdeklődő szakembereket kíván, akik legalább egy művészeti ágban képesek magas szinten, kellő kreativitással és beleélő képességgel közvetíteni az esztétikai értékeket.

Az alternatív programok arra hivatottak, hogy a helyi pedagógiai programok kidolgozásához segítséget adjanak. E sajátos, esztétikai értékeket megerősítő program a leírtak alapján átvehető és adaptálható. Ebben az esetben a program cél-, feladat- és tevékenységrendszere megtartandó, viszont módosítható a fejezetek belső tartalma a helyi igényeknek megfelelően. A program bármelyik eleme felhasználható helyi pedagógiai programok gazdagításához, a korrekt hivatkozás betartásával.²²

Gyermekképünket a következőképpen tudjuk összegezni:

Feltételezzük, hogy minden gyermek vonzódik az élményekhez, a meséhez, zenéhez, alkotó tevékenységekhez. Ha mindezt megkapja az óvodában, kialakul az óvodás tartása, önállóvá, nyugodttá és kiegyensúlyozottá válik. Tud nevetni, felfedezni, csodálkozni.

Ez a program befogad mindent, ami „csak tiszta forrásból” fakad, hogy a gyermekek a nemzetünk népi hagyományaiban, a művészeti területek sokszínű, értékes hatásával, a művészetek komplexitásában, integrálásában éljék át a vissza nem térő óvodás éveiket.

²⁰ Deli Andrásné – Nagy Jenőné (1998): Útmutató a nemzeti, etnikai kisebbségi óvodák helyi nevelési programjának elkészítéséhez. Országos Köznevelési Intézet Program- és Tantervfejlesztési Iroda Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Iroda, Budapest. 3-141. p.

²¹ Nagy Jenőné (2000): Nevetni, felfedezni, csodálkozni. Alternatív program nemzetiségi óvodák részére. Kiss Árpád Országos Köznevelési Szolgáltató Intézmény, Budapest. 150. p.

²² Nagy Jenőné (1996): Óvodai programkészítés, de hogyan? NAT-TAN SOROZAT. Országos Köznevelési Intézet, Budapest

2. NEVELÉS A GYERMEKI SZÜKSÉGLETEK SZERINT, A MŰVÉSZETEK ESZKÖZEIVEL

2.1. *Nevelés a gyermeki szükségletek szerint*

Az óvodapedagógia a rendszerváltás után egyre tudatosabban indult el a gyermeki szükségletek megismerése, feltárása felé. Ezt a gondolkodást tovább fokozta az Óvodai nevelés országos alapprogramja,²³ melynek bevezetője szinte minden pedagógusnak üzenetet küldött, hogy az egyszerre, együtt, egyformán, sokszor lemerevedett óvodai gyakorlatot át kellene váltani a gyermeknek szóló, a szükségleteket figyelembe vevő fejlesztések irányába.

Miért hasznos megközelítése ez a gyermeki fejlesztésnek? Azért, mert, a tudjuk, és tisztában vagyunk a gyermekek alapszükségleteivel és a gyermek sajátos szükségleteivel, jobb kiindulási alapot biztosíthatunk az egyéni fejlesztéséhez, s ezen keresztül az egyéni fejlődés külső feltételeinek megteremtéséhez is. Az alapvető gyermeki szükségletek áttekintésében Skiera rendszerét követjük.²⁴ E szerint megkülönböztetünk érzelmi védetség, biztonság és odafordulás szükségletet, mozgás, biológiai-fiziológiai szükségletet, szeretet szükségletet, **esztétikai élmények iránti szükségletet**, társigény szükségletet, dicséret, elismerés szükségletet és kíváncsiság, tudásvágy szükségletet. Valamennyi alapszükségletet biztosítani kell minden gyermeknek a nevelési folyamatban ahhoz, hogy harmonikusan tudjon fejlődni.

2.2. *A művészetek helye a gyermekek óvodai nevelésében*

Az óvodás gyermekek esztétikai élmények iránti szükségletét,²⁵ érzelmeinek fejlődését, a művészeti nevelés három nagy területe: az irodalom, a zene és az alkotó képzőművészet táplálja és gazdagítja leginkább. E művészeti területek képesek az emberi gondolatokat, érzéseket művészi szinten kifejezni, amelyek nagyon erősen hatnak a gyermekekre. Mindezt tovább gazdagíthatjuk már óvodában is a művészetek egyéb területeivel, mint a népművészettel, mozgás- és mozdulat-művészettel, táncművészettel, fotóművészettel, szobrászattal, építészettel, filmművészettel, és nem utolsósorban az óvodában oly gyakori lehetőséggel, a dramatikus játékok művészetével is.

A nevelésünket, a tanításunk eredményességét **a művészetek találkozása, együtt hatása** nagymértékben gazdagíthatja. Arra törekszünk, hogy módszereinkben, eljárásainkban összekapcsoljuk a művészeti területeket, mert a művészetek komplexitása mélyebb művészeti hatást vált ki a gyermekekből. Erre kevés gyakorlati példát láthattunk a 90-es évekig, ezért is tűnt újszerűnek és nehéznek a megszületett alternatív program azoknak az óvodapedagógusoknak, akiknek nem volt művészeti előképzettségük, vagy nem érdeklődtek a művészetek iránt. Deme Tamás ekképpen ír a művészetet közvetítő nevelőkről: „A művészeti nevelőnek nem kötelező művésznak lennie, de az igényelt korszerű pedagógusképzésben elengedhetetlen saját képességeit fejlesztenie, mert erre a nevelésre csak az alkalmas, aki maga is alkotó személy, a „lélek professzora”. A tradicionális általános képzés egyoldalú, nem elégséges. A fejlődő növendéknek joga és igénye van a művészeti nevelésre mind a köznevelésben - a szabad művelődésben -, mind a családban.”²⁶ A művészeti programban dolgozó óvodapedagógusnak az elvárt korszerű kompetenciákat, azokhoz szükséges képességeket folyamatosan fejlesztenie kell. Az ilyen óvodapedagógusok válnak jó tehetséggondozóvá is, mert a tehetséggondozó alkotó képességfejlesztése kinyitja, ösztönzi a gyermekeket és transzferál.

²³ 363/2012. (XII. 17.) Kormányrendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról 1. számú melléklet

²⁴ Skiera, Ehrenhard (1994): Egy antropológiai pedagógia alapvonási. ELTE TFK Nevelési Tudományi Tanszékének közleményei, Budapest, 12-18. p.

²⁵ Nagy Jenőné (2010): A gyermek esztétikai élmények iránti szükséglete, s annak biztosítása az óvodai gyakorlatban = Óvodai Nevelés. LXIII. évfolyam. 8. szám. 5-6. p.

²⁶ Deme Tamás (2016): A művészeti nevelés megújítása – pedagógiai katalizátor és integráció. Magyar Művészet. A Magyar Művészeti Akadémia lapja, IV. évfolyam, 1. szám, 64. p.

A **nem művészeti tevékenységekhez**, mint a játék, mozgás, környezet megszerettetése, munka jellegű tevékenységekhez pedig **integráljuk a művészeti területeket**, hogy így is gazdagítsuk a tevékenységek esztétikai hatásfokait.

A művészeti területek mellett meg kell említenünk a gyermekek szép iránti érzékének fejlődését szolgáló szélesebb tartalmakat is, amelyek tovább erősítik, gazdagítják a gyermekek esztétikai érzelmeit, mint az anyanyelvünk sokszínűsége és gazdag kifejezőeszközei, mely minden nevelés alapja, a földünk állat- és növényvilágának, a környezetünk épített csodáinak szépsége is. De ide tartozik a környezetünk tisztaságának, védelmének, szépségének, viselkedésünk, öltözködésünk harmóniájának megláttatása is. Kijelenthetjük, hogy életünk tele lehet a szépre rácsodálkozás pillanataival, melyet a nevelésünk mindennemű lehetőségével ki kell aknázni.

A művészeti tevékenységek formái közül elsőként **a befogadást** emeljük ki, amely tulajdonképpen egy belső folyamat. Az érzékszerveken keresztül szerzett tapasztalatok akkor válnak művészeti befogadássá, ha a gyermek ahhoz sajátos érzélemmel viszonyul, rácsodálkozik, élményei közé elraktározza, de szavakba még nem foglalja, csak az mondja, hogy „még egyszer óvó néni!” Így kapunk visszajelzést a gyermektől, hogy tetszik neki a mesélésünk, mondókázgatásunk, versmondásunk, avagy alkotásunk. Ahhoz, hogy ezt elérjük, nehéz lenne felsorolni, hogy mi mindenre kell odafigyelni egy óvodapedagógusnak, hogy a gyermeknek zenei, irodalmi, rajzos élményt tudjon közvetíteni.

Ezekből a befogadott élményekből jön létre az utánzás természetes vágya szerint **az újra alkotás**, amikor a gyermek az óvodapedagógustól hallott kedvenc mondókákat, verseket, gyermekdalokat ismételteti, majd önállóan újra alkotja, és boldogan elmondja szüleinek.

A sok-sok elraktározott emlékképből: mondókákból, mesékből, versekből, gyermekdalokból, gyakran ismételt rajzokból indul el a gyermek **alkotási** kedve.²⁷ Különbséget kell tenni viszont a spontán halandzsa szövegek, dúdolások, firkálások, és a neveléssel tudatosan előkészített gyermeki alkotókészség, szándékos szöveg, rajz és dallamkitalálások között. Ez az óvodapedagógusra és a gyermekre egyaránt vonatkozik, mert a „modell” itt is meghatározó. Az alkotás igazi kiteljesedését programunkban a kis létszámú tehetséggondozó műhelyek adják, ahol a gyermekek jó adottságaik, érdeklődésük szerint csoportosulnak.

Szólnunk kell a gyermekek ízlésfejlesztéséről is. Az ízlés a tapasztalatok alapján szerzett válogatási készséget jelent, hatások befogadását vagy elutasítását. A gyermek minden művészeti eszközre egyforma érdeklődéssel tekint. „Művészi ízlését” az óvoda kezdi el formálni, amely nem könnyű feladat. Az óvodás gyermeket sok negatív művészeti hatás éri, melyet csak pozitív élményekkel lehet ellensúlyozni, mivel a gyermeknek nincs elég tapasztalata, ítélőképessége, hogy az értékeset meg tudja különböztetni az értéktelentől. Ezért az óvoda fordítson különösen nagy figyelmet a gyermekeket érő ingerekre, élményekre, hogy kezelni tudja a gyermek ízlésének befolyásolását. „Fel kell világosítani az óvónőket,²⁸ mekkora felelősség van rajtuk, mily súlyosan megkárosítják emberségében és magyarságában a gyermeket, ha rossz dallal tartják,” és beengedik az óvodába a tömegkommunikáció által ontott igénytelen zenét.

Az óvodai nevelést a programunkban felsorolt művészetek eszközeinek tudatos felhasználásával valósítjuk meg. Nem csak heti egy-egy foglalkozás alkalmával, hanem választható állandóságát és mindennaposá tételét biztosítjuk. Hatása óriási, mert óvodáinkban meg tudjuk szüntetni a gyermekek agresszivitását, az erős konfliktusokat és a durva cselekvéseket.

A művészeti nevelés megújítása korunk kötelező feladata, ha egészséges, harmonikus, boldog és alkotó gyermekeket szeretnénk nevelni. Ezért törekszünk az alternatív programot megjelenése óta közkinccsé tenni, mert bebizonyította, hogy a gyermekek ebben az érzelmi világban nagyon boldogok, harmonikusan fejlődnek a művészetek eszközeivel.

²⁷ Nagy Jenőné (1979): A zenei alkotókészség fejlesztése=Óvodai Nevelés. Az Oktatási Minisztérium folyóirata, XXXII. évfolyam. 324-326. p.

²⁸ Kodály Zoltán (1974): Zene az óvodában. Visszatekintés I. Zeneműkiadó Vállalat, 110. p. 3. bekezd.

3. A PROGRAM CÉLFEJZETE

3.1. *Nevelési célok:*

- Az óvodások nyugodt, harmonikus fejlődésének elősegítése a magasabb rendű érzelmek (erkölcsi-szociális, esztétikai és intellektuális érzelmek) kibontakoztatásával, az életkori és egyéni sajátosságok figyelembevételével.
- A sokoldalú, igényes készségfejlesztés biztosításával a személyiség fejlődésének elősegítése.
- A gyermekek és a művészetek közötti erős érzelmi kötődés kialakítása.

3.2. *A nevelés fő feladatai*

Az óvodások testi, lelki, szellemi szükségleteinek kielégítése az erkölcsi-szociális, az esztétikai és az intellektuális érzelmek differenciálódásának segítségével.

Az erkölcsi – szociális érzelmek alakításának feladatai:

- érzelmi biztonságot adó, közvetlen, szeretetteljes, állandó értékrendet biztosító, nyugodt, családi légkör megteremtése;
- az óvodapedagógusok tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy a gyermekek az óvodájukat megismerhessék, ezáltal megszerethessék, hogy olyan tulajdonságok alapjai indulhassanak el bennük a felnőttek mintáján keresztül, mint a hűség, becsület valamihez, amely megalapozhatja majdan a lojalitást, empátiás érzeteket környezetükhöz, óvodájukhoz, gyermektársaikhoz, és az óvoda felnőttjeihez;
- olyan óvodai élet biztosítására törekedjenek, melyben sok a felnőtt-gyermek közös élménye, tevékenysége. A közös együttlétek, a közösen végzett munka öröme, a hagyományok, a csoportot összetartó szimbólumok, jelek olyan erkölcsi tulajdonságokat erősítsenek meg bennük, mint az együttérzés, együvé tartozás, önzetlenség, figyelmesség, segítőkészség, őszinteség, szerénység, önfegyelem, pontosság, szorgalom, kitartás, állhatatosság, szabálytartás, igazságosság, igazmondás;
- a mindennapi testi-lelki edzés-gyakorlás lehetősége fejlessze a gyermekek erőnlétét, alkalmazkodó képességének fejlődését, testi-lelki harmóniájának kialakulását;
- a gyermek-gyermek, felnőtt-gyermek viszonyában megmutatkozó pozitív érzelmi töltés segítse a helyi viselkedéskultúra szokásainak interiorizálását, a konstruktív, együttműködő társas kapcsolatok kialakulását, az egészséges önérvényesítést és önértékelést. A gyermek a környezetében lévő emberi kapcsolatokban vegye észre a jó cselekedeteket, de a rosszat is; s azt tudja érthetően kifejezni;
- az érzelmekre épülő kapcsolatteremtő-képességek megerősítése segítse a barátkozást, hogy minden gyermek megtalálhassa társát a csoportban;
- az erkölcsi, szociális érzékenység fejlődése segítse a gyermek én-tudatának egészséges alakulását, és engedjen teret a gyermek önkifejező törekvéseinek;
- a gyermekek az óvodapedagógusok segítségével fogadják el egymást, és tudjanak alkalmazkodni ahhoz is, hogy valamiben különböznek egymástól.²⁹

²⁹Szabó Lászlóné (2000): Szeretet és biztonság – az „Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel” program szellemében. Óvónők kincsesládája. B 3.1. Raabe Tanácsadó és Kiadó Kft., Budapest. 1-8. p.

Az esztétikai érzelmek alakításának feladatai:

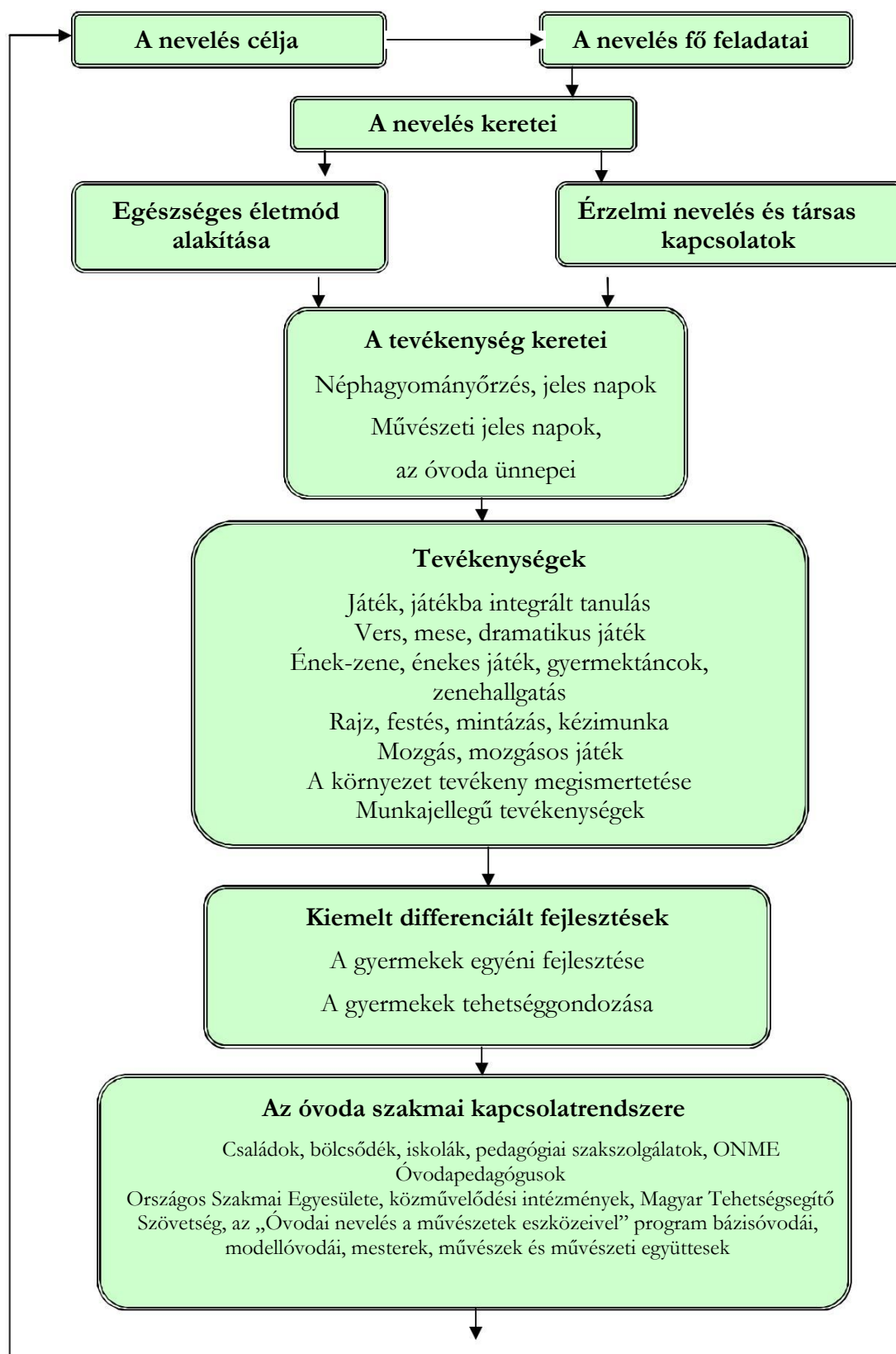
- az egyéni igényeket is figyelembe vevő esztétikus, higiénikus gondozás elősegítése, az esztétikus megjelenés igényének formálása;
- a harmonikus, összerendezett közös mozgások, énekes játékok, gyermektáncok, segítsék elő a gyermekek jó tartásának kialakulását, az esztétikus, finom mozdulatainak megjelenését;
- az esztétikus óvodai környezet segítse a gyermekek szép iránti igényének kialakulását, a szép környezet felfedezését, felismerését és megóvását;
- az ízlésformálás jelenjen meg az óvoda mindennapjaiban, hogy kialakuljon a gyermekekben az esztétikum iránti érdeklődés a művészetek, és a természeti, tárgyi, emberi környezetben egyaránt;
- a művészeti tevékenységeken keresztül teremtsék meg a szépre rácsodálkozás, gyönyörködés lehetőségét, a művészetek komplexitásával létrehozható katartikus élményeket, pillanatokat, hogy a gyermekekben megerősödjön az élménybefogadó képesség;
- az esztétikai élmények legyenek alkotói és formálói a gyermekek esztétikai ítéletének;
- a gyermekek mondjanak véleményt a tárgyi - emberi - természeti környezetükről, s vegyék észre a különbséget a szép, a gondozatlan, csúnya jelenségek között.

Az intellektuális érzelmek alakításának feladatai:

- az óvodapedagógus a gyermekekkel fedeztesse fel az anyanyelvünk szépségét. Leljék örömeiket abban, ha érthetően el tudják magyarázni mondanivalóikat, kérésüket. A meghitt beszélgetések erősítsék meg a gyermekek kommunikációs aktivitását, beszélőkedvét, kifejezőkészségét, és a gazdag nem verbális közlések megjelenését is;
- a gyermekek kíváncsisága, utánpótlási kedve fejlessze a pszichikus funkciókat: az érzékelést, észlelést, emlékezetet, figyelmet, képzeletet, gondolkodást - különös tekintettel a kreatív képességeik megerősítésére.
- az intellektuális érzelmek tudatos támogatása segítse a gyermekek érdeklődésének felkeltését, tudásvágyának kialakulását, a szűkebb-tágabb környezet nyitott, érzékeny befogadását. Örüljön és legyen büszke sikereire és eredményeire;
- a kíváncsiságot felkeltő vizsgálódások, kísérletezgetések, kutakodások, problémafeltáró és -megoldó helyzetek során szerzett tapasztalatok folyamatos feldolgozása fejlessze a gondolkodási műveletek alkalmazását, ismeretek emlékezetben tartását, és a gyermekek alkotásvágyát;
- a kreatív önkifejezés segítse a gyermekeket abban, hogy érzéseiket, tapasztalataikat, gondolataikat szóban, mozgással vagy képi eszközökkel szabadon kifejezhessék, s a felnőttel együtt vegyék észre a környezet által spontán adódó helyzet- és jellemkomikumokat!³⁰

³⁰Fülöp Sándorné - Nagy Jenőné - Papp Lászlóné (2005): Neveljünk a művészetek eszközeivel! Óvónők kiscsestára. B 1.9. Raabe Tanácsadó és Kiadó Kft., Budapest. 1-26. p.

3.3. A program rendszerábrája

A fejlődés várható jellemzői az óvodáskor végén

3. ábra

4. A NEVELÉS KERETEI

4.1. Egészséges életmód alakítása

Az egészséges életmódra nevelés célja a gyermekek egészséges életvitel-igényének alapjainak lerakása, alakítása, formálása, testi fejlődésük elősegítése.³¹

Az óvodapedagógus feladatai

- A gyermekek testi-lelki szükségletének biztosítása, igényes gondozása, szabad mozgásigényük fokozása, kielégítése;
- a gyermekek egészségének védelme, edzettségének biztosítása;
- A gyermekek fejlődéséhez szükséges egészséges, esztétikus környezet megteremtése, a környezettudatos magatartás megalapozása.

A gyermekek testi-lelki szükségletének biztosítása, igényes gondozása, szabad mozgásigényük fokozása, kielégítése

Az óvodapedagógusok a gyermek felvétele után - lehetőleg még a nyári időszakban, a családlátogatás alkalmával vagy az óvodában - a szülőkkel közösen készítsék el a gyermekek **anamnézisé**t.³² Ezzel elindítják az ismerkedés folyamatát, mely nagy segítséget jelent a gyermek óvodai befogadásához. Elsősorban a gyermekek testi, biológiai-fiziológiai és mozgásszükségeire, az érzelmi védettségének biztonságára, továbbá a szeretet és esztétikai szükségleteire helyezték a hangsúlyt.³³ E szükségletek megalapozzák a gyermekek jó közérzetét, amely minden tevékenységükhöz szükséges.

A növekedés, a fejlődés üteme minden gyermeknél másképpen alakul. Ezért az óvodapedagógus a gyermekekkel együtt végezzen megfigyeléseket, pl. testsúly, testmagasság, szemszín, hajszín, hajhossz, láb-kéz méret stb. jellemzőiről. E megfigyeléseket helyezték ki a fürdőszobába vagy a folyosóra, hogy a szülők is láthassák és beszélgethessenek róla. Az **összehasonlító közös mérésekkel** a gyermekek megismerik egyéni külső jellemzőiket, amely a gyermeki én megismerését segíti elő. Nagyobb gyermekek ismerkedjenek meg belső tulajdonságaikkal, és nagycsoportos korúak pedig egyre több olyan megfigyelést végezzenek az óvodapedagógusokkal, hogy mit ismernek, mire képesek, mit tudnak, és mindehhez hogyan viszonyulnak. Jó látni, tapasztalni, milyen nagy örömet jelent számukra, ha valamiben azonosak, ugyanakkor kiváló helyzetet teremt matematikai tapasztalatok gyűjtéséhez, és az egyéni különbségek elfogadtatására is.³⁴

A gyermekek gondozásának feltétele az óvodapedagógus és a gyermekek közötti meghitt, megértő viszony, és a természetes **testközelség megléte**. A gyermekek attól fogadnak el gondoskodást, akik őszinte, hiteles viselkedéssel, bizalomkeltő nonverbális jelzésekkel közelednek feléjük, és tapintatot, elfogadást közvetítenek. Ilyen feltételek mellett megismerhető a gyermekek igénye, családból hozott szokásaik is.

³¹ A fejezet a 20/2012. EMMI rendelet 128.§ szerinti teljes körű egészségfejlesztés alapján készült.

³² Nagy Jenőné (2006): Gyermektükör. A gyermekek fejlődését, fejlesztését segítő útmutató. „Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel” sorozat 4. száma. ÖNME Óvodapedagógusok Országos Szakmai Egyesülete, Szolnok, 5-11. p., 43-44. p.

³³ Nagy Jenőné (2010): A gyermek esztétikai élmények iránti szükséglete, s annak biztosítása az óvodai gyakorlatban=Óvodai Nevelés. LXIII. évfolyam, 8. októberi száma, 5-7. p.

³⁴ Sós Ágnes (2013): A gyermekek öndefiníciós képességének fejlesztése egy hároméves projekt keretében. Óvónők Kincsestára. B 1.17. Raabe Tanácsadó és Kiadó Kft., Budapest, 1-10. p.

Az óvodapedagógus a gyermekeknek az óvodába lépés első pillanatától kezdve biztosítsa az önálló testápolás, étkezés, öltözködés, alvás szervezettségét és állandóságát. A befogadás ideje alatt minden gyermekkel, a **dajkák bevonásával** együtt végezze a gondozási teendőket, hogy a gyermekek megtanulhassák azok fogásait, és a gondozási szokások sorrendjét.

A testápolás a gyermekek tisztaságigényének kialakítását szolgálja. Az óvodapedagógus a gyermekek ápolása közben beszélgesse a gyermekekkel, hogy a kívánságuk, kérésük alapján tudjon segíteni. Vigyázzon arra, hogy ne sűrgesse a gyermekeket. Mindig teremtsen nekik elegendő időt önmaguk igényes kiszolgálásához. Ezen a téren is nagy különbségek mutatkoznak a gyermekek között, ezért a differenciálásra itt is megfelelő, praktikus módszereket érdemes bevezetni. (Pl. a lassabban tisztálkodókat előbb vigyék ki a mosdóba, kis létszámú csoportokban, hogy ott senkinek ne kelljen egymásra várakozni.) Az óvodai testápolási szokások rögzítéséhez készítsenek vizuális jeleket,³⁵ hogy a gyermekek kétszatonásan (verbálisan és vizuálisan) rögzíteni tudják a szokásfolyamatokat. A testápolási szokásokat ismertessék meg a szülőkkel is, hogy összehangolhassák azt az otthoni szokásokkal.

Az időjárásnak megfelelő **öltözködés** védi a gyermeket. Az óvodapedagógus következetesen kérje a szülőket, hogy több rétegűen öltöztessék gyermekeiket, és közösen törődjenek az öltözőszekrények vagy polcok rendjével, hogy a gyermekek mindenüket megtalálhassák. A szülőket fontos meggyőzni a praktikus, izléses, esztétikus, de egyszerű öltözködés előnyeiről. Türelmes, meggyőző munkával a szülők jó partnerekké válhatnak ebben. Az öltözködés területén is legyenek kimunkálva az állandó szokások, amelyeket az önállóság fokozása érdekében a gyermekeknek vizuálisan is láthatóvá tegyenek abban a térben, ahol a műveletek folynak. Így fokozhatóvá válik a gyermekek önállósága, mert magukat irányítani tudják ezen a területen is. Az öltözködéskor az öltözőben annyi gyermek tartózkodjon, ahányan kényelmesen elférnek. Ehhez a teendőhöz is szükség van csoportbontásra, hogy ne legyen sok várakozási idő. (Pl. előbb öltözködjének fel a fiúk, addig a lányok rendet tehetnek a csoportszobában, s ha a fiúk készen vannak, egy felnőtt irányításával már indulhatnak ki folyamatosan az udvarra.)

A gyermekek, a napi háromszori **étkezéssel**, tápanyagszükségletük 3/4 részét az óvodában kapják. Ezért az óvoda a szülőkkel együtt kísérelje figyelemmel a gyermekek étrendjét, hogy kellően változatos és megfelelő tápanyag összetételű legyen az otthoni étkezéssel együtt. (Fontos az óvodások étlapját kitenni a szülőknek vagy feltenni az internetre, a könnyebb nyomon követés érdekében.) Az étkezési szokásokat úgy alakítsák ki, hogy minél kevesebb várakozási idő maradjon. **Lehetőleg éljenek a folyamatos és/vagy rugalmas napirend differenciált módszereivel.** A gyermekeknek különbözőek a táplálkozási szokásaik. A csoportban dolgozó óvodapedagógusok ismerjék meg a szülők segítségével ezeket, és kellő toleranciával nézzék el a kezdeti étvágytalanságot, válogatást. Később ösztönözzék a gyermekeket kóstolgatásokkal, ízlelgetésekkel, de ne kényszerítsék az ételek elfogyasztására. A gyermekeknek a nap bármely szakában biztosítsák a folyadékfelvételt, az egyéni különbségek tiszteletben tartásával. Az étkezési szokások kialakításához is hasznos, ha vizuális jeleket használnak, mert a gyermeket folyamatosan segíti az önkiszolgáló munkájában.

Az óvoda különös gonddal védje a gyermekek érzékszerveit. Figyeljenek a hallás, látás problémával küszködő gyermekekre, hogy szemüvegük, készülékük gondozott legyen. A bőrápoláshoz, fogápoláshoz, hajápoláshoz, az orr tisztán tartásához, a WC-használatához a felnőttek teremtsék meg az intim feltételeket úgy, hogy a gyermekek fokozatosan, egyre önállóbban végezhesék azokat.

A mindennapi **szabad mozgás** nélkülözhetetlen eleme az óvodai életnek. Az óvoda biztosítsa, hogy a gyermekek a természetes nagymozgásokat, mozgáselemeket egyénileg, szabadon

³⁵ Balogné Fitos Anikó (2008): Szokástanulás új módszerekkel. A vizuális kommunikáció csatornái a paksi Kishegyi Úti Tagóvodában. Óvónők Kincsesára. Raabe Tanácsadó és Kiadó Kft, Budapest

ismételhessék a sokféle mozgásfejlesztő eszközökön. Ezért elsősorban az udvaron, de a teremben, esetleg az öltözőkben is nagyon jó, ha vannak ilyen típusú tornaszerek. Emellett, a néhány percig tartó szervezett mozgásos játékok, énekes játékok - gyermektáncok is jól szolgálják a gyermekek mozgás szeretetének kialakítását.

A gyermekek **alvási** igényének egy részét az óvoda elégíti ki. A nyugodt pihenés feltétele a kényelmes ágy, alvóruha, a csend, nyugalom és a biztonság. Az elalvás előtti rövid altatóversek vagy mese után andalítóan hatnak az altatódalok, ha azt dúdolva állandóan biztosítja a délutános óvodapedagógus. Ilyen formában kondicionáló reflexként hat. A lelki nyugalom biztosításának érdekében minden altatásnál éljék át a gyermekek az altatódalok hatására kialakuló szendérgés állapotát. Ehhez IKT eszközök is használhatók. Az óvodapedagógus készítsen olyan hangfelvételeket, amelyen sokszor felvett, ugyanaz a klasszikus vagy népi altatódal található. Ha a zene fokozatosan halkabban szólal meg, segít a gyermekeket elaltatni.

A gyermekeknek különböző az alvási igénye. Egy órai nyugodt pihenés után az óvodapedagógus tegye lehetővé, hogy a nem alvó (5-6-7 éves) gyermekek felkelhessenek, és csendes tevékenységet folytathassanak. Májustól kezdve pedig, az iskolába felvett gyermekeknek legyen lehetőségük csak akkor pihenni, ha igényük van rá. Ezzel a gyermekeket segítjük a kisiskolások napirend szerinti életének megismerésére.

A gyermekek egészségének védelme, edzettségének biztosítása

Az óvodában megbetegedett gyermeket a felnőtt fokozott gondoskodással, ha lehetséges, elkülönítve ápolja mindaddig, míg szülei megérkeznek. Ez feltétlenül fontos láz, hányás, kiütés, hasmenés, bőrpír, erős köhögés esetén.

A fertőzéses időszakban a fertőzés terjedését gyakori szellőztetéssel, edzéssel, megfelelő öltöztetéssel az óvodapedagógusok igyekezzenek gátolni.

Három-négy éves gyermekeknél gyakran előfordul, hogy alvás alatt bevizelnek. Ennek oka általában pszichés eredetű, ezért a leszoktató eljárások zömmel eredménytelenek. A felnőttek óvakodjanak a gyermekek megszegényítésétől. Csakis a tapintatos, szeretetteljes bánásmód, és a szülőkkel való partneri, jó emberi kapcsolat szüntetheti meg az okokat.

Négy-öt éves korban kialakuló alakváltozás, a hirtelen növekedés, gyakran okoz hanyag testtartást. A szervezett mozgásos tevékenységek, különösen a gyakori rövid **prevenciós, fejlesztő tornák**, segítenek a gerincdeformitások megelőzésében. A lábboltozatot erősítő, fejlesztő játékos mozgással a lúdtalpas gyermekek lábtartása is javítható. Lehetőleg mindezeket napirendben, szervezett kereteken belül tervezze meg az óvodapedagógus, hogy minden szülő tudjon e fejlesztési lehetőségekről.

A gyermekek egészséges életmódját úgy lehet biztosítani az óvodában, ha mindennap a gyerekeknek **edzési** lehetősége van. Erre **a szabadban tartózkodás** sokféle alkalmat biztosít. A gyermekek mozgásszükségletének kielégítése érdekében az óvodapedagógus szervezzen **napi kocogó-futó mozgásos percek**et. Ehhez viszont szükséges, hogy minden gyermeket felmérjen az óvodai futópályán, hogy milyen távot tud futni úgy, hogy ne legyen megterhelő számára, hanem kellemesen elfáradjon. Ha minden gyermeknek megállapítottuk az optimális futótávját, akkor a gyerekekre lehet bízni annak teljesítését. A felnőttekkel együtt végzett rendszeres kocogások, futások ösztönzően hatnak rájuk, és fokozzák a szív jó vérellátását, a rugalmasságot és állóképességet. A tapasztalatok azt mutatják, hogy e kocogásokat legjobb ebéd előtt megszervezni, mielőtt a gyermekek bemennének az udvarról.

A gyermekek **a víz edző hatását** is érzékelik meg az óvodában. Jó idő esetén, az óvoda udvarán pancsoljanak, zuhanyozzanak a gyermekek. (A zuhanyozót egy fára kötött locsoló is helyettesítheti.) Az óvodapedagógus szervezzen uszodalátogatásokat, ha van rá lehetőség, hogy

úszóoktatás előtt a víz megszerettetését, a vízhez szoktatást felvállalassák a vízhez szoktató játékok megismertetésével.

A gyermekek fejlődéséhez szükséges egészséges, esztétikus környezet megteremtése, a környezettudatos magatartás megalapozása

Az óvoda személyi feltétele nagymértékben befolyásolja a gyermekek egészséges életmódjának, környezettudatos magatartásának kialakítását. A mindennapi pozitív példák, a tárgyi környezet higiénikus, esztétikus, nyugtató hatású színharmóniára figyelő, a gyermeknek átlátható, és sok-sok praktikus megoldást tartalmaz önállóságuknak kialakításához, nagyban segítheti a gyermekek otthonosság érzetének kialakulását.

Az óvodapedagógusok feladata, hogy tudatos felelősséget vállaljanak a közvetlen és tágabb környezetük gondozásában, megóvásában. Ha már óvodás korban érzékennyé tudják tenni a gyermekeket a környezeti problémák iránt, kialakulhat bennünk a környezettudatos magatartás csírája. Így válhatnak a gyermekek környezetüket ápolóvá, védővé, természetet szeretővé és tisztelővé. Ehhez számukra sokféle szenzitív módszer és hatékony egyéni és kiscsoportos tanulási környezetet szükséges teremteni.

Az óvoda egyik legfontosabb fejlesztési tere az **óvodaudvar**, melyet úgy célszerű kialakítani, hogy minden csoportnak legyen egy állandó helye, ahol a gyermekek bármikor megtalálhatják nevelőjüket. Ugyanakkor legyen olyan udvarrész is, ahol a különböző korú gyermekek együtt játszhatnak.

Az udvar esztétikai szépségét adja a sok szép virág, cserje, ízlésesen kialakított virágos- vagy veteményeskertek. Az óvodákban legyen minden csoportnak olyan kisméretű virág és/vagy veteményeskertje, amelyet az óvodapedagógusokkal együtt a gyermekek gondoznak kora tavasztól késő őszig. Ehhez biztosítottak legyenek kerti munkaeszközök.

Minden csoport rendelkezzen **homokozóval**, homokozó asztallal, ahol a gyermekek különböző formákat kreálhatnak. A fiúgyermekek érdeklődésének megfelelően legyenek kiegészítő kellékek a várépítéshez, csataszínterekhez, úttestek, alagutak, felüljárók, hidak, folyók, városok megalkotásához.

A labdajátékokhoz megfelelő nagyságú terület álljon a gyermekek rendelkezésére, hogy labdát eldobhassanak, elkaphassanak, célba dobhassanak, guríthassanak vagy labdát pattogtathassanak, és labdajátékokat játszhatnak.

Az óvoda udvarán legyen olyan „pódiumszerű” lehetőség, ahol a gyermekek **énekes játékokat, gyermektáncokat** játszhatnak, vagy **bábozásra**, a **mese dramatikus játékára** nyílik lehetőség. Ezt az udvarrészét, ha zártabbá tesszük bokrokkal, sövényekkel, és körbe vesszük padokkal, felhasználható arra is, hogy egy-egy népi és/vagy évszaki ovikoncertet, az óvodai rendezvényeket megtarthassanak a szülőkkel együtt.

A kinti egész napos tevékenység megszervezéséhez fontos lenne kialakítani az **alkotótevékenység** helyét is, ahol 6-8 gyermek rajzolhat, festhet, kézimunkázhat, mintázhat, vagy barkácsolhat. Itt is kialakítható a gyermekek minigalériája, ahol a szülők minden nap láthatják a gyermekek alkotásait. Ebben a térben gondoskodni kell a kényelmes nagy asztalról és székekről, valamint eszközöket tartó polcokról.

A gyermekek nagyon élvezik, ha a **mikrocsoportos zenei fejlesztéseknek** is van megfelelő, zártabb területe az udvaron, ahol a gyermekekkel együtt készített hangszerek kiváló zenei képességfejlesztő játékokra adnak lehetőséget. Itt is biztosítani kellene a mikrocsoportos fejlesztéshez szükséges kényelmes székeket, és a hangszerek tárolásához polcokat, kosarakat.

Az udvar rendben tartásába vonjuk be a gyermekeket. A játékok és egyéb fejlesztőeszközök tisztán tartásában, lemosásában minden alkalommal vegyenek részt a nagyobb óvodások. A

környezetszennyezés, szeméttelés ellen közösen lépjenek fel az óvoda dolgozói, elsősorban példamutatásukkal és a patyolat tiszta óvoda tisztaságot követelő szépségével. A gyermekekkel ismertessék meg a szelektív szeméttgyűjtést.

Az óvodapedagógusok az **óvoda csoportszobáit** rendezzék be a nevelési, fejlesztési feladatok megvalósításához esztétikusan és ízlésesen. A több funkciót betöltő **csoportszobát** tegyék alkalmassá a szabad játékra, a tevékenységek végzésére, étkezésre, alvásra és pihenésre. A csoportszoba barátságossá, otthonossá, esztétikussá tétele biztosítsa a gyermekek jó közérzetét. Ehhez szükséges, hogy a termek ne legyenek túlszűfoltak, és a gyermekek pontosan tudják mindennek a helyét. Ehhez is adjunk nekik segítséget piktogramos jelölésekkel.

A természetes világítás miatt az ablakokat hagyják szabadon. Csak olyan esztétikus, kisméretű függönnyt tegyenek fel, amely nem veszi el a szoba természetes fényét. Tűző nap esetén pedig, használják a sötétítő függönyöket, redőnyöket.

Az óvodapedagógusok **a művészeti tevékenységekhez alakítsanak ki elkülönített tereket, kuckókat** a csoportszobában. Tervezzenek meg egy esztétikus, **igazi mesebirodalmat**, amely a személyes perceknek, **napi mesélésnek**, dramatikus játékoknak, bábozásnak a színtere.

Legyen olyan sarok vagy tér, ahol a gyermekek nyugodtan rajzolhatnak, barkácsolhatnak, mintázhatnak, festhessenek, és mindent megtalálhatnak, amelyek a vizuális, téri alkotáshoz szükségesek. Ezek az eszközök a gyermek számára elérhetőek legyenek.

Az óvodapedagógus a teremben **alakítson ki egy olyan zenekuckót** is, ahol hat gyermek kényelmesen elfér a mikrocsoportos zenei fejlesztéseken vagy a szabad játéktevékenységben.

Legyen helye még a kiscsoportos tapasztalatszerző, élményszerző séták alkalmával **gyűjtött „kincseknek,” a gyermekek és a szülők közös gyűjtőmunkájából származó eszközöknek**, hogy a környezeti projektjellegű feldolgozásokhoz, illetve a gyermekek szabad játékához sokféle módon felhasználhassák.

Az óvodapedagógusok találjanak ki arra is megoldást, hogy ha nincs tornaszoba az óvodában, akkor a nagymozgásos játékeszközöket fel tudják szerelni a teremben vagy a folyosókon.

A csoportterem legyen színben, formában, tereiben, anyagszerúségében megkomponált. A nagyobb gyermekek becsüljék meg és gondozzák a csoportterem berendezéseit.

Az **öltözők** ízléses berendezése, világítása, fűtése, szellőztetése biztosítsa a gyermekek tevékenységéhez szükséges higiénikus feltételeket. Az öltözőben **a szülőknek legyen** egy esztétikus, **általános tájékoztató táblája**, a féléves **nevelési tervet és évszaki tevékenységtervet bemutató tábla**, amelyen piktogramokkal jelölik, hogy az adott héten mit tanulnak a gyermekek. Így a szülők nyomon követhetik az óvodapedagógusok tervezőmunkáját. Az öltözőben **közérthetően mutassák be a szülőknek a művészeti alternatív program rendszerét, a bátorító nevelés elveit, és az óvodai viselkedési szokásokat.**

A **mosdóban** megfelelő méretű eszközök segítsék a gondozási tevékenységek elvégzését. A mosdóban a tevékenységek szokásait jelenítsék meg képi formában is a szokások rögzítésének elősegítése érdekében.

A programhoz szükséges egy olyan kisméretű folyosórész, (pl. az óvoda bejárati része), ahol az **évszaki ovigaléria** megrendezhető, a helyi művészek, kézművesek, gyűjtők alkotásaiból. A gyermekek szemmagasságában kiállított művészi alkotások - megfelelő megvilágításban - a műalkotásokkal történő állandó kapcsolat meglétét, a gyönyörködést, rácsodálkozást egyaránt szolgálják még a szülőknek is. Kisebb településeken ez a képzőművészeti tevékenység, akár kultúrmissziós feladatot is betölthet.

A gyermekek önmegismerését, én-formálását segíti elő, ha a róluk készült videofelvételeket kisebb csoportokban megtekinthetik egy olyan többfunkciós szobában, ahol a videó vetítés

megszervezhető, és a gyermekek kényelmesen elhelyezkedhetnek. Ha a közös élményeket többször megnézhetik, akár a szülőkkel együtt is, mindenképpen mélyül az óvodapedagógus– szülő-gyermek kapcsolata a gyermekek mélyebb megismerését szolgálva.

Az óvodakép fejlesztése, igényességének megőrzése minden dolgozó feladata, ezért ehhez megfigyelési, értékelési táblázat áll a programalkalmazók rendelkezésére. **(1. számú melléklet)**

A nevelési intézmény közösen védjen minden gyermeket a balesetet okozó eszközöktől úgy, hogy együtt van velük, s helyes használatát pontosan megtanítja nekik. Így elérheti az óvodában a baleset-megelőzés. Az óvodapedagógus ismerje az elsősegélynyújtás feladatait.

A fejlődés várható jellemzői az óvodáskor végén

A gyermek ismeri:

- a kulturált testápolás, étkezés, a helyes öltözködés, testedzés, szabad mozgásos lehetőségek, alvás szokásait, és az eszközök használatának módját;
- a közvetlen környezetének rendjét, ápolását és védelmét;
- a szokásokat megerősítő, segítő, vizuális jelek jelentéstartalmát.

A gyermek képes:

- önállóan, igényesen ellátni az egészségügyi teendőit;
- vigyázni, rendben tartani az egészséges életmódhoz szükséges eszközöket;
- önállóan annyi ételt szedni, amennyit el tud fogyasztani;
- a hőmérsékletnek megfelelően, önállóan öltözködni;
- eligazodni, önmagát kontrollálni az egészségügyi szokásokat mutató vizuális jelek segítségével;
- gondozni, védeni, alakítani, szépíteni a környezetét;
- pihenés alatt nyugodt, csendes játékra, hogy ne zavarja alvó társait.

A gyermek attitűdjére jellemző, hogy

- igénye a gondozottság, ápoltság;
- örül, ha igényesen elvégzi a gondozási feladatait;
- észreveszi, és érzéseit elmondja a környezete tisztaságával, ápoltságával kapcsolatban;
- szereti, védi és érdeklődik a közvetlen természeti, társadalmi környezete iránt.

4.2. Érzelmi nevelés és társas kapcsolatok

Az érzelmi nevelés és társas kapcsolatok fejlesztésének célja a gyermekek egyéni tulajdonságainak, képességeinek kibontakoztatása a közösségen belül, a közösség értékeinek és a normáinak tiszteletben tartásával.

Az óvodapedagógus feladatai

- Érzelmi biztonságot nyújtó szeretetteljes, családi légkör megteremtése a gyermekek befogadásától az óvodáskor végéig, ahol a gyermekek társas aktivitásában a lojalitás, az empátia megalapozása folyik.
- A gyermek–gyermek, a felnőtt–gyermek pozitív érzelmi töltésű kapcsolatának kialakítása. Az érzelmekre épülő kapcsolatteremtő és megtartó képességek formálása, erősítése a társas kapcsolatok létrehozása érdekében.

Érzelmi biztonságot nyújtó, szeretetteljes, családi légkör megteremtése a gyermekek befogadásától az óvodáskor végéig

Az óvodáskorú gyermekek jellemző sajátossága a magatartás érzelmi vezéreltsége. Ezért elengedhetetlen, hogy az óvodában érzelmi biztonság, szeretetteljes, derűs, családi légkör vegye körül a gyermekeket, melyet az óvoda dolgozói folyamatos minta- és modelladással, közös állandó értékrenddel alakítanak ki. **A családi légkörben** kialakul a gyermekek érzelmi kötődése társaikhoz és a felnőttekhez egyaránt. Ez olyan alapot ad, amely kapcsolatteremtésre, együttes cselekvésre, tevékenységre ösztönzi őket.

A gyermekeket és a szülőket érkezésükkor az óvoda öltözőiben, folyosóin olyan évszaknak megfelelő klasszikus vagy népi zene várja, mely nyugalmat áraszt, és halkabb beszédre készíti őket és szüleiket is. (Az óvodapedagógusok maguk is elkészíthetik ezt az évszakonkénti zenei gyűjteményüket, hiszen minden évszaknak vannak nyugalmat árasztó, értékes zenéi.)

Az új gyermekek **befogadásának** időszaka szeptembertől decemberig tart, mely időszakban kialakul az óvodához való kötődésük. Ez alatt a gyermekek megismerik óvodájukat, a legfontosabb óvodai szokásokat. Az óvodapedagógus a szülőkkel együtt teremtsen meg a lehető legnyugodtabb feltételeket a gyermekek közösségbe történő beilleszkedéséhez. Ezért az óvodapedagógus adjon lehetőséget arra, hogy a gyermekek szüleikkel együtt ismerkedjenek az óvodával - ha lehetséges - minél hosszabb időn keresztül. A szülő jelenléte a gyermeknek biztonságot ad az új környezet elfogadásához, ugyanakkor a szülő is megismeri az óvoda belső életét, a gyermekek napirendjét, tevékenységeit, szokásait. Kezdetben a befogadásban lehetőleg mindkét óvodapedagógus vegyen részt, és a dajkák bevonásával együtt gondosan készítsék elő ezt a befogadási időszakot. Az óvodapedagógusok a gyermekek jelét úgy válogassák ki, hogy ahhoz értékes mondókát, verset vagy gyermekdalt tudjanak kapcsolni. Így még vonzóbbá válik a gyermeknek az óvodás jele. Legyen ez a **gyermek első művészeti élménye**, amit az óvodapedagógus naponta elmond, elénekel, hogy a befogadás végére a gyermek is megtanulhassa.

Az „**Engedjétek, hogy szeressünk Benneteket**” program szeretetet és meglepetéseket tartogató mindennapi tevékenység, melyet az újonnan érkező kiscsoportos gyermekeknek szerveznek a nagycsoportos óvodások az óvodapedagógusuk támogatásával. E program segíti a gyermekeket abban, hogy megismerhessék, megszerethessék a kicsiket, és kialakulhasson közöttük a társas érzelmi viszony.

A gyermekek akármilyen érzelmi állapotban érkeznek az óvodába, nagyon fontos, hogy minden gyermek megkaphassa a személyes ráfigyelést, a **személyes percek**et. Ezért érdemes egy „**Megérkeztem!**” táblát készíteni a csoportnak, amelyre a gyermek felteheti a jelét. Ezzel minden gyermekkel tudatja, hogy „Én már itt vagyok, és várom, mi-minden történik velem ezen a napon.” Az óvodapedagógus minden gyermeket figyeljen meg, hogy milyen érzelmi pozícióban érkezik az óvodába. Ha valami problémát érzékel, akkor több időt szánjon a személyes percekre, hogy oldani tudja a gyermek feszültségét. Ilyen esetben alkalmazza az Adler-i céltételezés elméletét,³⁶ és segítsen a gyermeknek megtalálni a céljához legközelebb álló játékot és társakat.

A gyermekek az óvodában állandó értékek és normák szerint élnek, hogy megtanulhassák az erkölcsös viselkedés alapjait, közösségi szokásokat, erkölcsi tulajdonságokat. Ezért a nevelőtestület közösen fogalmazza meg, hogy az óvodájában „**Hogyan viselkedik egy „xy” úti óvodás?**” Ezt a kis viselkedésgyűjteményt tegyék ki a csoportok a folyosóikra, hogy a szülők is megismerhessék az óvoda viselkedéskultúrájának szokásaival, melyet folyamatosan interiorizáljuk a gyermekekben az óvoda élet minden napján.

Legyen minden óvodai csoportnak **jelképrendszere, szimbóluma**, amely sajátos, egyéni színezetet biztosít, s mélyíti a gyermekek összetartozását, együvé tartozását.

³⁶ Alfred Adler (1994): Emberismeret. Gyakorlati individuálpszichológia. Göncöl Kiadó, Budapest, 26-28. p.

Az óvodapedagógus minden gyermeknek az otthonosság érzését segítse elő az óvodában, és biztosítson számukra tároló helyet, ahová saját eszközeiket, játékaikat, a sétákon talált „kincseket” betehetik, önállóan nézegethetik, gondozhatják és hazavihetik.

A sok érdekes játék mellett az óvodapedagógus minél többször kedveskedjen a gyermekeknek, kicsinek, nagyobbaknak ölbeli játékokkal, mondókákkal, mert ezek a „**felnőtt játékaik a gyermekekkel.**” Még az idősebb óvodásoknak is sok boldog pillanatot jelentenek.

A gyermekek már a befogadás ideje alatt a tervezett viselkedési szokások szerint éljenek, amit az óvodapedagógus sok-sok érzelmi megerősítéssel, játékos módszerrel tegyen élvezetesebbé. Természetesen vegyék figyelembe mindenkor a gyermekek egyéni képességeit, tempóját. Az 5-6-7 éves gyermekek segítsenek a kiscsoportosok tevékenykedtetésében, vegyék őket körül gyengédséggel, szeretettel.

A családi légkör megteremtése elősegíti a gyermekek társas tevékenységeit, melyek jól támogatják a társas kapcsolataik alakulását. Mindehhez **gazdag, tevékenykedtető óvodai élet** szükséges. A gyermekek minél többet tevékenykedjenek a közvetlen és tágabb környezetükben, hogy szülőföldjükhöz való kötődésük elinduljon. Az óvoda közösen tervezze meg és értelmezze újra hagyományos ünnepeit, rendezvényeit úgy, hogy a gyermekeket minél **kevésbé szerepeltesse betanított szerepekben, direkt módon.** Az óvoda ünnepnapjaiban az ünnepek jelképei, szimbólumai, a pedagógusok élményközvetítései domináljanak.

A gyermekeknek legyen lehetőségük minél többször érdeklődésüknek megfelelő tevékenységet választani, hogy átélhessék a belülről táplálkozó kedvet, motivációs állapotot. Így kialakul, hogy egy időben, egymástól függetlenül szerveződjenek különböző tevékenységek egyénileg, párban és kisebb csoportokban.

Az osztott csoportokkal működő óvodák minél több tevékenységet szervezzenek a kicsik és a nagy óvodások együttműködésére. A vegyes csoportokat működtető óvodák viszont figyeljenek arra, hogy az azonos korú, 5-6-7 éves gyermekek folytathassanak külön tevékenységeket. Bővítsék ki az óvodások és az idősebb gyermekek (iskolások) találkozásának lehetőségét. E célra használják ki a véletlen és a tervszerű találkozásokat.

A gyermek–gyermek, felnőtt–gyermek pozitív érzelmi kapcsolatának kialakítása, az érzelmekre épülő kapcsolatteremtő - és megtartó képességek formálása, erősítése

Társas kapcsolatból szerveződő szociális térben zajlik az óvodások tevékenysége. Ha két vagy több gyermek találkozik egymással, elképzelhetetlen, hogy valamilyen formában ne történjék közöttük kommunikáció (információcsere), társas érintkezési és kölcsönhatásos interakció. A gyermekek pozitív kapcsolata csak akkor alakul ki, ha a gyermekek jól érzik magukat a csoportban. Bizalmuk, biztonságuk kialakulását elősegíti az óvoda felnőtt- és gyermekközössége. Ebben kiemelkedő szerepe van az óvodapedagógusnak, aki irányítója, s egyben társa a gyermekeknek. A jó nevelés alapja a feltétel nélküli szeretet, határokkal együtt.³⁷ A határokat úgy szükséges megszabni, hogy az adott korosztály meg tudja felelni az elvárásoknak.

A nevelés akkor lesz hatékony, ha az óvodapedagógus az egész csoport előtt álló feladatokat minden gyermek számára - egyéni sajátosságait figyelembe véve - érthetővé, vonzóvá tudja tenni. A közösségi szokásokat, viselkedési normákat dolgozza ki az óvoda nevelőtestülete, és minden csoport tegye láthatóvá, olvashatóvá a szülőknek is, hogy egyértelmű lehessen, mit vár el az óvoda a gyermekektől, és hová szeretné eljuttatni őket a társas kapcsolataikban.

³⁷ Kenesseyné Szuhányi Annamária (1993): Nevelés individuálpszichológiai nézőpontból. Szuhányi Alapítvány, Budapest, 15-27. p.

A felnőtt–gyermek kapcsolatában a következő elvek jelenjenek meg:³⁸

- **A felnőtt próbálja átélni - elsősorban azonosulással követni - a gyermeket.**

A gyermeknek fontos jelezni, hogy értjük a problémáját. Mindezt erősítsük meg simogatással, öleléssel, kedves tekintettartással. Ha nem tudjuk a gyermek problémáját, feltétlen kérjük meg a gyermeket, hogy avasson be bennünket a gondjaiba, hogy segíteni tudjunk rajta.

- **Parancsolás helyett igyekezzen kérdezni.**

Semmiképp ne parancsoljunk a gyermekeknek, mindig csak kérjünk, de ha szükséges, akkor nagyon határozottan. A kérdés a gyermekeket gondolkodásra készíti. Ezzel elérhető, hogy a gyermekek igénye, akarata, energiája nincs visszafogva, hanem más irányba terelhetővé válik.

- **A gyermekek mágikus képzeletét vonja be a pozitív szociális kapcsolatok, szokások kialakításába.**

A csoport „szerepet bábja” ehhez kiváló lehetőséget biztosít. „Ő” az, aki mindenkor megvigasztalja a gyermekeket, és „Ő” az, aki mindent tud és lát a gyermekekről. Neki mesélik el az örömeiket, fájdalmukat, és neki tesznek fogadalmat, ha rosszul cselekedtek. A szeretett báb sokat segít a szokások értelmezésében, a gyermekek meggyőzésében.

- **A felnőtt magyarázatában jelenjen meg a dolgok pozitív oldala.**

A gyermekeknek, ha bármit szeretnénk megtanítani, tegyük a magyarázatunk után, miért érdemes, azt a valamit megjegyezni. A képességfejlesztés során a legkisebb fejlődést is emeljük ki, ismerjük el a gyermek tenni akarását. A teljesítményt, próbálkozást minősítsük, és ne a személyt. A felnőtt ne használjon sztereotíp dicséretet. Például: ügyes voltál, ügyesek voltatok. Használja a „Száz út a gyermek megerősítéséhez” című segédeszközt.³⁹

- **A felnőtt a gyermekek tevékenységéhez biztosítson nagy szabadságot a határok pontos megjelölésével. Többszöri határátlépésnél vezessen be konzekvenciákat.**

Új szokások megtanításánál minden gyermeknek egyenként segítsünk megtanulni a szokáselemeket. Ehhez segítenek a folyamatot jelölő megfigyelések, amelyet a gyermekekkel közösen használunk. Az udvar nagy szabadságot ad a gyermekeknek, ezért kimenetel előtt beszéljük meg a gyermekekkel a szokásokat, és bejövetelkor együtt örülünk, hogy milyen figyelmesek voltak magukra és egymásra, s hogyan sikerült betartani a határokat a kint lét során.

- **A nevelőközösség alakítsa ki a közösségi élet szabályait. Legyen képes nevelési taktikát váltani, ha egymást követően eredménytelennek érzi a befolyásolását.**

Az a gyermek, akivel gondok vannak, mindig elbátortalanodott gyermek. Biztatásra van szüksége. Nincs elég bizalmunk a gyermekek valóban jóval lassúbb, tökéletlenebb tetteivel, tevékenységével szemben. Az is gondot okoz, hogy nem választjuk el „a tetteket a tettesektől.” A lekicsinylő megjegyzésekkel valójában magát a gyermeket minősítjük, nem a kevésbé sikeres próbálkozását. A bátorítás azt jelenti, hogy a gyermeket valódi önbizalomhoz segítjük. A gyermek valóságos és értékes cselekedeteire támaszkodhat, legyen az bármilyen csekélység is, amit valóban ő tett, ami valóban az ő személyes értéke.

- **A felnőtt segítse a gyermekbarátságok kialakulását, formálja úgy a kis csoportosulásokat, hogy a közösség többi tagjaihoz is kapcsolódjanak.**

³⁸ Nagy Jenőné (2007): Bátorító nevelés alkalmazása az „Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel alternatív program gyakorlatában” Diskurzus. Tudomány és művészet. Tessedik Sámuel Főiskola Pedagógiai Főiskolai Kar, 37-51. p.

³⁹ Nagy Jenőné (2010): Száz út egy gyermek megerősítéséhez, elismeréséhez, bátorításához. Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel Óvodapedagógusok Országos Szakmai Egyesülete, Szolnok

A felnőtt, ha egyéni módon nevel, megismerheti a gyermekek egyéniségét, érdeklődését. Törekedjen arra, hogy egy gyermek se kerüljön perifériára. Minden gyermeknek legyenek gyermekbarátságai, hiszen azok a gyermekek érzelmi életét gazdagítják. A félévenkénti szociometria vizsgálat segítséget ad ahhoz, hogy kiderüljön, ki kivel rokonszenvezik. A hasonló karakterű gyermekeket közös megbízatásokkal, együtt megélt élményekkel, közös játéktevékenységekkel támogassa, hogy barátságot tudjanak kötni egymással. Figyeljen arra is, hogy túl szoros barátságot ápoló gyermekek ne szigetelődjenek el a csoporttól.

- **A felnőtt nevelje a gyermekek érzésvilágát a kialakult összeütközések feldolgozása során. A konfliktusfeloldó megbeszéléseket kellő figyelemmel, kivárással hallgassa meg, hogy véleményt tudjon mondani a történekről úgy, hogy a gyermekek felelősségérzete erősödjön.**

Pozitív példaadással, mesei konfliktusok feldolgozása során, közös szituációs játékokkal a gyermekek sokféle megoldást, eszköztárat kapnak a konfliktusaik békés rendezésére. A felnőtt igyekezzen beleélni magát a gyermekek lelki világába! A pozitív és negatív hatások megélése során váljanak egyértelművé a követendő tulajdonságok. A véleménykülönbségeket megbeszéléssel közelítse, hogy a mindenkire számára elfogadható megoldást közösen megtalálják. A konfliktusok előrevívők is lehetnek, ezért a felnőtt a konstruktív konfliktuskezelésre nevelje a gyermekeket. Ebben az életkorban szükség van a felnőtt által adott modellre, kommunikációra, melyet a gyermekek mintaként követhetnek. A felnőtt - ha elmondja véleményét a történekről - ne ítélkezzen, ne állítson bűnbakot!

- **A felnőtt bátorítson minden gyermeket, hogy a belső elégedettsége, pozitív énképe kialakuljon. A bátortalan gyermekek nevelésekor a felnőtt minél többször örüljön a legkisebb elmozdulásnak, fejlődésnek.**

A felnőtt, ha bátorítva nevel, ki tudja fejleszteni a gyermek értékes adottságait, amely a gyermekben csírájában megvan. Egyik legfőbb feladata, hogy a gyermek bátorságát ne törje le! Már a legkisebb gyermekben is fenn kell tartani a testi bátorságot. A bátorítást, a sikerélményekhez juttatás megerősíti. Ezért olyan feladatokat adjon a felnőtt neki, amit a gyermek meg tud oldani. A jóindulat, igenlés, belátás, megértés, megerősítés, elismerés pozitív szerepe vitathatatlan a bátorításhoz. A bátortalan gyermeket társai előtt ismerje el minél gyakrabban, és folyamatos nyomon követéssel biztosítsa a legkisebb fejlődés elismerésének lehetőségét. (Erre kiválóan alkalmasak a gyermekekkel közösen használt és értékelt kategória-rendszeres megfigyeléseink.)

- **Az agresszív gyermek lehetőleg ne kapjon figyelmet agresszivitásán keresztül. A negatív viselkedési módot szándékosan mellőzni szükséges.**

Jogok és emberi méltóság a nevelésben mindenkit megillet. Tisztelni kell minden gyermeket, és cselekedni értük, hogy agresszivitásukat csökkenteni lehessen tevékenységekkel és pozitív példa elismerésével. A társas tevékenység nem harc. Időt kell biztosítani ahhoz, hogy a felnőtt ne az első reakció szerint szóljon vagy lépjen. Az indulatos válasz lehet hiteles, de nem a nevelést szolgálja. Idő kell ahhoz is, hogy megértsük a probléma lényegét, hogy higgadt, szakszerű legyen a lépésünk. Mivel ok nélkül egy gyermek sem hajlik az agresszivitásra, szükséges feltárni a viselkedés gyökerét. Leginkább a belső feszültségét kell oldani szeretetteljes légkör és a humor gyógyító erejének alkalmazásával, vagy a gyermek pozitív tulajdonságainak megerősítésével. Ha érzi, hogy hisznek benne, a gyermek észreveszi jóságát, önmagát elfogadja, szeretni tudja.⁴⁰

⁴⁰ Nagy Jenőné (2008): A vezető szerepe az intézmény felnőtt-felnőtt, gyermek-gyermek és a gyermek-felnőtt kapcsolatában. Óvodavezetési ismeretek. K.4.5. Raabe Tanácsadó és Kiadó Kft., Budapest

- **A felnőtt-gyermek kommunikációjában világos, egyértelmű, konstruktív megfogalmazás jelenjen meg, a kívánság megnevezésével, az ok kiemelésével. A kapcsolatok erősítését szolgálja a beszélő partner megbecsülése, megértése, a kompromisszumkeresés. Mellőzendő a megbántás, hibáztatás, kritizálás, kioktatás, kiabálás, panaszkodás és a prédikálás.**

A személyes perceket biztosítsa az óvodapedagógus minden gyermeknek, hogy a kapcsolatfelvívő képességüket megerősítse. Ezekben a beszélgetésekben a mások és a saját érzés elfogadása és megfogalmazása is kapjon hangot. Az ilyen kommunikáció segíti a gyermeket a világban való eligazodásban, és erősíti a gyermek önbizalmát. A felnőtt mindig éreztesse, hogy a gyermeket elfogadja, értékeli, megbecsüli, szereti még akkor is, ha nem helyesen cselekedett. Nem őt utasítja el, csak a cselekedetét nem helyesli. Rávezetéssel, kérdezéssel, helyes megoldásra juthatnak.

- **A gyermekek viselkedéskultúráját fejlessze a felnőttek példája, bátorítása, türelme, bizalomelőlege és az a szemlélete, ami a sikert észreveteti, és a sikertelenséget segít elviselni.**

A felnőtt ne veszítse el a gyermekbe vetett bizalmát! A nevelés olyan munka, amely bizakodást, optimizmust kíván. Ha a gyermek viselkedésében probléma jelentkezett, célszerű a pedagógus viselkedésének felülvizsgálata is. A felnőtt önkontrollált, személyes példamutatása tud legtöbbet adni a viselkedéskultúra fejlesztéséhez, mert a szeretett óvodapedagógus mintaadása ebben a korban a legerősebb. Fontos tudatni a gyermekekkel, hogy hibázni bárkinek szabad, mindig van lehetősége a hibajavításra. Ehhez, kérésre, a felnőttől mindig kapjon segítséget. A gyermek kapjon segítséget ahhoz is, hogy a kudarcot el tudja viselni.

- **Tilalom helyett a felnőttek adjanak választási lehetőséget a gyermekeknek, hogy önálló döntéseket hozhassanak, és képessé váljanak a változásra. A felnőtt örömeivel jelezze dicséretét, s csak félelemkeltés nélkül jelölje meg a veszélyeket, problémákat.**

A gyermeki önállóság, szabadság biztosítása már elkezdődik a gyermek óvodába lépésétől kezdve. Minél több mindent megtanul önállóan kezelni, annál magabiztosabbá válik a csoportban. Választási lehetőség felkínálásával azt sugallom a gyermeknek, hogy megbízom benne, elég felelősségteljesnek tartom a pozitív cselekvésminta kiválasztására. Ezáltal fejlődik a gyermek önbizalma, önértékelése, és az alkalmazkodóképessége. A korlátok, tilalmak feszültségfokozók. A tiltással csak az azonnali probléma oldódik meg.

- **A felnőtt használja fel a humort (helyzet- és jellemkomikumot) a szeretetkapcsolat kialakításához. A humor a feszültséget feloldhatja, a görcsösséget megszünteti.**

A humor derűt, vidámságot visz a személyes kapcsolatokba, jó közérzetet teremt, az érzelmeket mélyíti, a közösséget formálja. A helyzet- és jellemkomikumban benne van a nevetés, az öröm, a mosoly, mely áthidalhatja a konfliktusokat, és hangulati töltést ad. Előre viszi az értelmi, érzelmi fejlődést. A nevetés az egyik legrövidebb út a gyermek szívéhez a jó kapcsolat kialakításához. A humort már gyermekkorban meg lehet ismertetni a gyermekkel, hogy sok örömet, jókedvet, vidám percet éljen meg az óvodában, a szeretetkötelékek erősödéséért.

Ezeket az elveket hozzuk nyilvánosságra, és értelmezzük az óvoda minden dolgozójával és a szülőkkel is. A programot adaptáló óvodák tegyék ki a csoportjuk folyosójára, mert ez egyben sugallja az óvoda nevelési felfogását is.

Az óvodapedagógus félénként elemezze, vizsgálja a gyermekek társas viselkedését, kapcsolatát. Használjon minél több elemzési eszközt a társas jellemzők kimutatásához.

A fejlődés várható jellemzői az óvodáskor végén

A gyermek ismeri:

- az óvodát, társait és a körülötte lévő felnőtteket;
- a közösségi élet szokásszabályait (köszönés, udvarias megszólítás, megköszönés, tudakozódás, a csoport jelképrendszerét, szimbólumait, hagyományait stb.);
- a csoportban kialakított konfliktuskezelés szokásait; saját képességét, és azt természetesen elfogadja.

A gyermek képes:

- a viselkedés helyes szokásszabályainak betartására;
- felismerni, ha társainak segítségre van szüksége;
- együtt érezni a közösség tagjaival;
- konfliktusos helyzetben társával egyezkedni;
- leküzdeni a felmerülő akadályokat, megvigasztalni társát;
- a közösségért dolgozni;
- a sikertelenséget elviselni, a sikernek örülni;
- önállóan, szabadon tevékenykedni a csoportszobában, mosdóban; önállóan dönteni, választási lehetőség esetén;
- a rábízott egyéni feladatokat önállóan, a szabályok betartásával megoldani.

A gyermek attitűdjére jellemző, hogy

- ragaszkodik óvodájához, a kisebb gyermekekhez és a felnőttekhez, ezt érzelmekben, szavakban, tettekben hozza nyilvánosságra;
- segítőkész társaival, együtt érez a közösség tagjaival, érdeklődik társai, barátai iránt;
- figyelmesen meghallgatja a felnőttek és társai közléseit;
- elfogadja a másképpen fejlődő gyermekeket, értékeli a sajátos nevelési igényű társainak sikeres próbálkozásait;
- örül saját és mások sikereinek;
- felelősségteljesen végzi a rábízott feladatokat;
- élvezi, érzi a humoros helyzeteket;
- boldogan várja az iskolába lépést;
- igényévé vált a helyes viselkedés szabályainak betartása; egymást is megkérlik a szabályok betartására;
- konfliktusos helyzetben társaival egyezkedik;
- a csoportba érkező vendégeket szeretettel fogadja.
- tudja saját képességét – külső-belső tulajdonságait, tudja értékeit, de azt is meg tudja fogalmazni, mik a számára nehezebb tennivalók.⁴¹

---

⁴¹ Sós Ágnes (2013): A gyermekek öndefiníciós képességének fejlesztése egy hároméves projekt keretén belül. *Ovónők kincsestára. B 1.17.* Raabe Tanácsadó és Kiadó Kft., Budapest.

4.3. A program ajánlott napirendje

A napi életritmus kialakítása alapvető feltétele a testi-lelki harmónia megteremtésének. Ezért az óvodapedagógusok átgondoltan alakítsák ki a gyermekek napirendjét. A kialakított napirendet értelmezzék a szülőkkel együtt, hogy ők is segíthessenek a gyermekeiknek a napirend elfogadásában.

Tervezésnél vegyék figyelembe a gyermekek szükségleteire, esztétikus, higiénikus gondozására nélkülözhetetlen időkereteket. Az egész nap során érvényesüljön a folyamatosság és a rugalmasság elve.

Az óvodapedagógus teljesítse a gyermekeknek azt az alapvető igényét, hogy személyes kapcsolatot tudjanak felvenni vele, szenteljenek elegendő figyelmet minden gyermekre, hogy a felvetett problémáikra választ kaphassanak.

A délutáni alvás időtartama a legkisebbeknek 2 óra, a nagyobbaknak 1,5 órára rövidülhet, majd a legnagyobbaknál az egy órás pihenés után megszűnhet. Ezért az óvodapedagógusok gondolják végig, miként oldják meg a nagycsoportosok pihenési időkeretben megengedett játéklehetőségeit. Hogyan tudnak olyan helyet teremteni, ahol tevékenykedni tudnak, és nem zavarják az alvó óvodásokat.

A napirendben külön időpontot (pontokat) jelöljön meg a gyermekek rendszeres edzésére, mozgásos lehetőségeire, hogy a szülők láthassák a délelőtti és a délutáni mozgásos alkalmak beiktatását.

A napirend mutassa be a különböző tevékenységek időpontjait, hogy a szülők rá tudjanak kérdezni a gyermekek tevékenységben való részvételükre, együttműködésükre, és az aznapi eredményeikre, teljesítményeikre.

A napirendben tudatosan nem mutattuk be a kis létszámú tehetséggondozó műhelyek időpontjait, mert azt sokféleképpen meg lehet szervezni. A gyakorlat viszont azt mutatja, hogy a szülőkkel való együttműködés miatt, legjobban a kora délutáni időpontok felelnek meg a céljainak eléréséhez, mert akkor a szülők a műhelymunkák eredményeit befejezése után közvetlenül megnézhetik. Nem utolsó sorban találkozhatnak a műhelyeket vezető óvodapedagógusokkal is. Nagyon hasznos lenne, több tehetségműhelyt egy napra szervezni, hogy ne a teljes héten kelljen a csoportok óvodapedagógusainak ehhez az új szervezeti kerethez alkalmazkodni.

A napirendjavaslat tájékoztatást nyújt arról, hogyan épülhetnek egymásra a különböző tevékenységek. A modellként bemutatott példa korcsoportonként, az egyes évszakok által meghatározott feltételek szerint módosítható.

JAVASLAT A GYERMEKEK NAPIRENDJÉNEK ELKÉSZÍTÉSÉHEZ

Időkeret	Tevékenységek, teendők	
6:00-8:30	<p>JÁTÉK A CSOPORTSZOBÁBAN</p> <p>Személyes percek Szabad játék</p>	J Á T É K
8:30-10:15	<p>Játékba integrált teendők, tevékenységek</p> <p>Egyéni testápolási teendők Folyamatos tízórazás</p> <p>Egyéni verselés, együttes mesélés, dramatikus játék tevékenységek</p> <p>Kis létszámú, csoportos rajzolás, festés, mintázás, kézimunka Mikrocsoportos ének-zenei képességfejlesztés Kis létszámú, csoportos, környezet tevékeny megismertető és élményfeldolgozó tevékenységek</p>	
10:30-12:00	<p>JÁTÉK A SZABADBAN</p> <p>Játékba integrált teendők, tevékenységek</p> <p>Kis létszámú, csoportos, környezet tevékeny megismertető élmény-és tapasztalatszerzések, séták Közös énekes játék, gyermektánc az udvaron Edzés egyéni teherbírás szerint: kocogás, futás</p>	J Á T É K
12:00-13:15	<p>Ebéd Testápolási teendők</p>	
13:15-15:00	<p>Pihenés, altatás mesével, altató énekekkel vagy zenével</p>	
15:00-16:00	<p>Egyéni testápolási tevékenységek Folyamatos uzsonnázás</p>	
16:00-18:00	<p>JÁTÉK A CSOPORTSZOBÁBAN VAGY A SZABADBAN</p> <p>Játékba integrált teendők, tevékenységek</p> <p>Közös zenés, mozgásos percek Egyéni fejlesztések Kis létszámú, differenciált tehetséggondozó műhelyek megtartása</p>	J Á T É K

Egy héten egyszer – a közösen szervezett mozgás, mozgásos játék tevékenység miatt - a játékba integrált tanulás rendje felborul, ha az óvodában nincs tornaszoba.

